

Sır Jerar
Qılavson

On üçüncü yüz ilə dək
türkcənin
etimolojyasından
bir neçə örnək söz

İngilizcədən çevirən

HƏSƏN BƏY HADI

1382

2003

Təbriz şəhəri

a	şaşmağı göstərir, çağırma sözü, hərfi	o məni ak qıldı: oməni şaşırtdı tüzün oğluma : mənim gözəl oğlum.
---	---------------------------------------	---

	nida	anacima: mənim əziz anam a yigit : ay igid \ a kişi: ay kişi a altün buğa: ay altın buğa.
aba	apa. ebe . ululara qarşı sayqı göstərən söz. ata baba, böyük ata, böyük ana, dədə, ana, əmi, əmmə, dadaş, bacı, nənə (ev işi görəne: evçi) abaqa _{möğol.} eqeçi _{möğol.} böyük bacı.	eçüm apam: atam anam. eçimiz apamız\ eçesi apası. tartışapam: (?)tartış dədəm. apa tərhan: üst başçı, alp başçı apa oğlanı: ata ürələri (balaları), dədə bala. acunqa apa enmişindən bəri dədəmiz yerə inəndən bəri. apa yazdı irsə: ata günah qılır isə. ebem köməçi: bir ot adı
abaçı	abakı: xoxan, uşaqları qorxutan = ? <> aba\ apa abakı: apak: cin, qul, qorkula, kukula, qolçak	abaçı gəldi: o deməkdiki “dev gəldi” “xuxan gəldi”
abımaq	abit, abımaq, gizləmək	ol anı kişidin abıdı: o onu xalqından yaşındı (gizlətdi) katun sını: tanqutla çin arasında bir şəhər sinka₁ girüb₂ gerrü yanmaz₃ sına (qəbrə) ₁ girən ₂ geri qayıtmaz ₃
abınmaq	ubanmaq, gizlənmək	ol mending abındı: o məndən gizləndi.
abit	abitur, abıtmaq	ol özün menden abıttı: ol özün menden gizlətdi. ol anı kişidin abıttı o onu xalqdan gizlətdi ol ər, ol özünü kişidin abıtğan: o kişi özünü adamlardan gizlədir (gizlətən)
aç	ac acın açla	türkü bodun₁ aç erti₂, türk xalqı ₁ acıdı ₂ (aclığa vardı). aç bars: ac bəbir. açsar: acalsa. açmaq suvsamak emqeki: aclıq susuzluk inciyi. aç karinka: aç bağurpuktın: ac qarına. men aç men sanğa₁: mə acam, <u>sənə</u> <u>mən₁</u> acam

aç	çağrış, dəvət sözcüğü. <i>örnəyin:</i> ağa, əfənim, hey, buyur, ...	aç berü kel: hey! gəl bura.
açıqlıq	acıqlıq qayğılı, yazıq, incik, hirsli, qıslı, sıklı, sıkıl	acıqlıq küp: acıdan küp: o küpə acıtmaq istənilən şeyləri tökərlər.
açık	acık (ajcıq)	er açıktı: ər acaldı \ açıkmiş böri: acalmış qurd.
açıq	sunuş, ötüş, ərmağan, hidyə \ rahat, açıq.	yüklerin açtılar ertütün₁ açuğun₂ ötindiler₃ yüklerin açtılar olduğu ₁ (gətirdi) sunuların (hidyələri) ₂ hüdülədilər (arnadılar, atdılar) ₃ beqlerdinq açıq₁ ayaq₂alır bəylərdən hüdür (töhfə) ₁ hörmət ₂ alır. xan manğa açıq berdi: xan mənə <u>sunuş</u> verdi. özüngünü açıqlıq₁ tut: özünü hüdülə ₁ \ özünü rahat ₁ tut. meningidin açıq bolsu sendin tapuğ məndən bolluq səndən qulluq. eliqme₁ açıq birle₂ açtı qapunu₃ elində ₁ töhfə ilə ₂ açtı qapunu ₃ .
açıq	<> acı, ekşiq, açıq , yandıran, tüt, tuş, çox şor, əkşi (əsidli) \ incik, ağrı, sıxılı, quşsəli, hirs, tarkamaq : > talxamaq, acımaq, küsmək açıqlıq <> açıqlık: tüt, acı açıqsar \ açıqsamaq	açıq emgek: acı azab, qara duzağ. açıq nara: acı nar açıq üning siğtayu. acı (dərdli) səsin (ininq) çınlarak. ağazımtakı tatağlar açıq bolup: ağızımdakı dadlı (şirin) dadlar acımsıyib. eldin xandin açıq bolurmu?: eldən bəydən <u>küsmək olurmu.</u> açıqqa tatıq: acımsır şirin. acı su: şor su. ağudan açıq: ağıdan (zəhərdən) acı açıq, bu ölüm: bu ölümki var, acılı ölüm acıdır. süçüq tattıng erse₁, açıqqa anın₂ şirin dadın varsa ₁ acıya hazırlan ₂ er açıqsadı: kişi acıya (turşa) yerikləyir. üzüm açıqsadı: üzüm acılaşdı (turşlaşdı, turşadı)

açıl	başla, təmizlən, durul	könqülleri açıldı: könülleri açıldı tenğri kapığı açıldı: cənnət (uçmaq) qapısı açıldı. kök açıldı: göy açıldı. tüpürmezince₁ açılması: əsməyincə (yel) ₁ (göy üzü) açılmaz. okisa açılğay: oxusa açılar (düşünülür). açıldı tanğuk: açılmış töhvələr (hüdülər).
açkı	əçi. dadaş, böyük qardaş, əmi açık <?> ocağı açkım: ocağım?	
açlık	aclık, qarınpalıq	
açılmaq	açılmaq	kapuğ açıldı: qapı açıldı.
açılmaq	bərabər açılmaq, bir biri ilə gəvşək rahat olmaq	kapuğlar açıldı: qapılar hamısı bərabər açıldı
açmaq	safatmaq, arıtmaq, içləmək, daramaq	sünqüqün açdıq: süngüynən açdıq temir son açtı: demir zənciri açtı. ayağ qılınçımızı aç: günah işlərimizdən ayıra. açtı uştağ yolu: cənnət yolun açtı. manğa ay açık: mənə ayta (danışa) aç. sözük açsamu yeq: sözün açılması yeğdi (yaxıcı). sen munda kal aç qalıq₁: burda qal pəncərəni ₁ aç.
açuq	aydın, dost, dosyana, rahat. açuqluk: açıqca	açuk adırtlıq: açıq aydın. açuk iş: gizli olmayan açuk kapuğ\ kapuğ açukluğu açuk kök: açığ göy. açuk tuttu yüz: xoş yüz göstədi. açığılıq er: açuqluk er: anıq, razı, əli açıq olan bol kişi ayu berdım₁ emdi₂ açukluğ₃ sana indi₂ (çok)açukca₃ söylədim (ayutdım)₁ sənə. yüz açukluğu: sırtıqlıq.
açur	acıktırmaq açurur\ açurmaq	ol anı açurdi: o onu acıtdı _{ka} . bu aş ol kişini açurğan bu yemək o kişini tez acaldır (tez sinib iştahaya gətirir). açurup özünğ: özünü acırdıb.

adalığ	< ada. xətər, uçurum	adalığ ₁ orunlartın ₂ ozğuluk ₃ xətərli ₁ yerlərdən ₂ uzaqlıq ₃
adınçığ	adınısığ , ayrı, seçgin, dəyişik, dəyərlı, başqa, gözəl, özəl	adınçığ ₁ bark ₂ : seçgin (gözəl, başqa, ali) ₁ töhvə ₂ adınçığ bediz ₂ seçgin (gözəl, başqa, ali)bəzək ₂ (sinidə qəbir daşında ya hər başqa bir şeydə qoyulan özəl bəzək). iki yeqirmi ₁ törlüq ₂ adınçığ ₃ munqadınçığ ₄ belqü körtqürdi ₄ oniki ₁ cürə ₂ özəl ₃ ; şaşırıcı ₄ bəlge (əlamət) göstərdi ₄ . adınçığ əmrək ₁ : gözəl sevgilim ₁ (sevincim) adınçığ türkçe başık : gözəl türk sayası (hymn _{ingi} : səri (toyuq sərir)sirud) adınçığ edqu : çox ₁ iyi (yaxcı) adınçığ iduk xaqan xan süsi həzrəti ali xaqan xan qoşunu (tanqsuk ulu xaqan) ? kişidə ₁ adınğısığ ₂ : adamlar ₁ (içində) bam başqa ₂ (kişilikdə başqa dəyəri olan) tanqrim ₁ yarlığın ₂ adınısığ ₃ kılmağaymın ₄ tanrımın ₁ buyruğın (dan) ₂ başqa ₃ qılmaram (edmərem) ₄ birök ₁ muni ₂ ukmadın ₃ adınısığrak ₄ adıra ₅ tutsar ₆ ama ₁ bunu ₂ qanmıyib ₃ çaşarak ₄ başqa (dəyişik) ₅ tutarlar ₆ (düşünərlər) erende ₁ adınısığ ₂ kişidə ₃ önği ₄ ərənlər ₁ ara başqa ₂ , <u>insan olaraq</u> ₃ birinci (öncü) ₄ . adınısıq bolur ₁ barça ₂ qılqıng ₃ sözünğ <u>başqalaşır</u> (dəyişir) sənın tamam ₂ xəsiyətin ₃ sözün.
adınmaq	ayılmaq, açılmaq	ol tüzün ₁ ər əsrüki ₂ adıntı ₃ o düz ₁ kişi keflilikdən (əsrüklükdən) ₂ ayıldı ₃ adını umatın : ayıla bilməyən (çox içən kişi) bir ança adın : bir az (anlıq) ayıl
adnmaq	aynımaq ,	yer adnadı : yer dəğişdi

	aynmaq , dəyişmək, başqamaq\, iylənmək, küflənmək adnar , aynar	ər adnatti : ər dəğişdi.
ağıl	(< av: yığmaq), ayil _{moğul} . > aul _{rus} . ağul . 1) bağlı yer, çəpərli yer, yığılma yeri, halqa 2) hilal. ay ağılı : ay dövrəsində oluşan halqa.	ağılinğta ₁ yılkinğ ₂ bolzun ₃ : ağılında ₁ ılxın ₂ olsun ₃ ağılim , on yilkım , sansız erti ₁ : on ağılim saysız heyvanım varıydı ₁ (ağılim onudu ılxım saysızıydı) ağılda oğlak tuğsa : ağılda oğlak (keçi balası) doğsa. koyun ağılı
ağın	lal, güng, səssiz	ağın ₁ teq bolup : lala ₁ tay olup (qərib yad ölkədə kişi) gelin ₁ teq bolup ər ₂ ağın ₃ teq tili kişi (adam) ₂ gəlinə ₁ tay olub dili lal ₃ olur (gəlinə tay dili lal olur)
ağış	yokuş, yukarı	ağışka eniş ol : o yokuşlu enişli ağaş eniş : ağış eniş
ağnama	mızıldamaq, burunda səslənmək, lala pitiklənmək. ağnar .	ər ağnadı : kişi mızıldamağa düşdü.
ağnamaq	kürəyi üsdə yerə sürtünmək, sürünmək, əvədemək büdrmək, yığılmaq, axmaq, daşmaq, dışmaq,	balıkça ağnayu : balık kimi (yerdə) sürünmək öz arıqsızında ağnayu : öz poxunda (kəşafətində) əvədiyir. at ağnadı ₁ : at büdrədi ₁ (yığıldı). ağnap yora : bir biri dalısı gedir, axıb gedir, süzüb gedir (yığıla qalxa).
ağsamaq	qalxmaq istəmək	ol tağka ağsadı : o dağa qalxmaq (aşmaq) istədi.
ağtarıl maq	1) aşmaq 2) uzaqlaşmaq	kemi ağtarılır : gəmi aşır axtarılı tonğdarılı : aşıb dönmək, aşıb gedmək, aşıb çönmək. axtarlı ₁ yanturu ₂ yordı ₃ : aşıb ₂ qayıda ₂ dururdu ₃ (aşıb qayıdırdı) ər ağtıldı : kişi aşırıldı (vuruldu, düşürüldü)
ağturmaq	çıxarmaq, qaldırmaq	(o şeyitlərini) tağda ₁ erte ₂ uluğ ₃ yaylıkka ₄ ağturmuşın

		səhər ₁ ertən (tezdən) ₂ böyük ₃ tənəbiyə (otağa, salona) ₄ qaldırılmış
ağukmaq		yelvikip₁ ağukup₂ öltürqeli₃ sakınsar. büyüləyib (cadu edib, üfüləyib, ovsunlayıb) ₁ ağulayib (zəhirləyib) ₂ öldürməyi ₃ düşünsə ₄ ödsüz ölüm (yada :) yelvikmek ağumek zamansız (sezilməz, birdən, vaxsız) ölüm: (ya) büyüylə (ovsunla) (ya) ağuyla (ölüm). er ağuktu: adam ağulandı, zəhərləndi)
axsak	aksak, askak, ağsak, akşak. topal. şil, çolaq.	axsak boxesak: aksak boxesuk. at axsadı ol anı axsattı
ajunçı	< ajun	ajuncı kişi: dünyanın iyəsi xanı şahı.
akıgılığ	axımlıq, axardan, durman axan. durmadan	
akıgsız	axmadan duran, gedmədən duran, dölək, ağır, sakit, dinc, getməz qanıtmaz, duran. sabit, tuturuklu duruklu, ilqarlı, yapışqaq, çıkmaz	
akıtmaq	ağıtmaq. axın yapmaq, süzdürmk, dışarmaq, yügürmək, hicumlamaq	kül tüqin beq başlayu₁ akıt (t)ımız gül təkın bəy başçılıq edən ₁ axınımız tün₁ akıtdımız₂: gecə ₁ axınımız ₂ buyanlığ₁ taluy₂ öqüz₃ akıtıp ərdəmliqin (iyiligin, yararlığın, yaraşğın, bacarlıqın) ₁ böyük ₂ çayın ₃ axıdıb kan öqüz akıtar: qan(dan), çay axıdar. qan çay (yerinə) axıdar tenğri akın akıttı: tanrı axın (sel?) axıddı. ol suv akıttı: o su axıddı (sızdırdı, süzdürdü) beq akınçı akıttı: bəy qoşun (axın) saldırdı (göndərdi). bu tağ tavrak₁ akın₂ akıtğan bu dağ itirak (çox tez, çox iti) ₁ sel (su basını) ₂ axdıran. akıtsa suvuğ yerde: su akıtılırsa yerə. akıtğu kanı: qanın akıt. xazine tolulap akıtğu kerek: xəzinə doldurub (açıb) axıtmaq gərək.
akturmaq	akuzmaq, akutmaq.	akturur közüm yulak: axıtır gözüm bulaq (gözüm bulaq tək yaş tökür)

al	arğavan, qırmızı, narıncı, tüt qırmızı, kül; toz; topraq rəngi, boz, şabalıt rəngi, sarıya çalan qarışını. -yazılarda 'altamğa' qırmızı rəngdə olan damğa deməkdir.	al kızıl al kedip: al geyip (al don) al sarıq: qırmızı sarı bu hila₁ bile₂ kıl₃ yağı₄ menği₅ al₆ bu kələklə ₁₋₂ qıl ₃ düşman ₄ üzünü (bənizin) ₅ qırmızı ₆ . al qül: qırmızı gül. beq tamğası elqingde ornağlıq orun anıñda. <u>bəy damğası əlində şahlık təxtin qabağında (?)</u> bu kafırlar₁ alında₂ bu ilqarsızların (gavurların) ₁ qabağında ₂
al	düşüncə, düşünüş, yol, siyasət. ögüd	yeq₁ aliğ₂ buluşğalı₃ unamaduklar₄: iyi ₁ ögüd ₂ tapmayaraq ₃ qəbul etmədilər ₄
alınğa	alnına	navayi alınğa yazğanı: nəvayinin alnına yazılan. bir köl arasında alından bir içaç kördi: bir göl arasında, qabağında bir ağac gördi tenğri allında: tanrı önündə allındaki kaş: alındaki qaş
alkundın	hər	alkundın₁ sinğar₂: hər ₁ sarı ((tərəfə) ₂
alqirus	< al	
alnıda	alyıda, alında, qabağında, önündə	
alyıda	alnıda, alında, qabağında, önündə	
amarı	bə'zi	amarı₁ tınlıklar₂: bə'zi ₁ adamlar ₂
amti ma	hələ, hələdə. indidə	
ançula maq	ançumaq. ançulayu. ençulamaq (?) armağan etmək, vermək, göstərmək, tanıtmaq dartmaq, arnamaq, hüdümək, hüdüləmək, atamaq, sunmaq, ötünmək, qulluq etmək.	yarıklığdı₁ xaqañka ançuladı₂: yaralı olaraq (yaraklı yarıqlı) ₁ xaqaña sundu ₂ . çik bodunka₁ totok₂ bertim₃ işvaras tarxat anta₄ ançuladım₅: çik elinə ₁ totok ₂ (şavaş başçısı) verdim ₃ , işvaras tarxat orda ₄ onlara sundum₅ : ağır ayamakın₁ tapınzun₂ ançulazun₃ : ağır silağla (hörmətlə) ₁ tapunlayın

		(xidmətində durun) ₂ (və özüzü) sunun ₃ . ançlasar tapunsar: qulluq edib tapınar.
anda	ork, oraya	men anda₁ erdim₂: mən orday ₁ dim ₂
anda	oynaş. siğə	
andak ok	> andavuk , elə öylə, elə onda, həmən onda	
andan	andin , beləliklə, ondan, o zamandan, o yandan, o yöndən,	andin₁ ken₂ menğülüq₃ bolur₄ ondan ₁ sonra ₂ sevincl ₃ olur (sevinir) ₄
andan	sonra, və.	andan aydım: sonra dedim.
andlığ	antli , dost, yoldaş	antlığ adaşım: siqə qardaşıma (yoldaşıma) ukuş₁ ol₂ (.) sanğa₃ edqü₄ andlığ₅ adaş₆: qanacaq ₁ (lı) o ₂ sənə ₃ iyi ₄ and ₅ yoldaş ₆ antlim: dosdum (yoldaşım).
anğüt	şarab üçün qıf, şarab ölçmək üçün piyala, bardaq	bart₁ kiçik bolsa₂ anğüt₃ beduk₄ ur₅: bardaq ₁ kiçik olsa ₂ böyük ₄ qıfa ₃ qoy ₅ (?)
anta	orda, orada (o arada) ol yerdə,	anta ötrü: ona görə anta basa: anta kesre: anda song: anda kedin anda munda: orda burda
antağ	an + teq ol + teq ancaq, anteq: oncax, öylə, çox, onatay, o qədər, öcür . andak ok > andavuk : o qədər ki. çox bəs, böyləliklə, beləliklə, deməklə.	biz anteq ertimiz: biz öylə varıdıq (biz öyləydik, bizim qoşulumuz koşulumuz (drurumuz, şərayitimiz) öyleydi; öcürriydi) savı anteq: sözü öylə (öylədi). antağınğın üçün: öylə olduğun çüçn körüq savı anteq: ? antaq külüq xaqan ərmiş: öylə (çox) adlım xaqan imiş antağ küçlük men: öylə (çox) güclümən (güclüyəm). antağ tər: öylə deyir. antaq tərkin: öylə (çox) iti, yeyin. andağ ərmiş: öyleydi. yek antağ ölti: şeytan öylə öldü. nenğ₁ andağ₂ tev kür₃ yelvi₄ arviş₅ yok kim ol umağay₆: heç ₁ öylə ₂ kələk oyun₃ büyü ₄ ovsun ₅ yoxki o bacarmaya ₆

		<p>ərdəmi₁ sevinçi₂ yel tenqrinin antağ₃ (muntağ)₄: bacarıqı₁ sevinci (çəkimi, dartımı)₂ yel tanrının öylədi₃, (böylədi)₄ ne üçün andak₁ tetir₂: ne üçün öylə₁ deyilir₂ bu çurni küçü antağ ol: bu tozun (barıtın) gücü öylədi (o qədərdi) andağ körüklük (kim): öylə gözəl! (öylə gözəl ki) andaq₁ qadğu₂ hasrat birle olturdi ¹⁴ o qəder₁, qayğ₁₂ həsrət ilə oturdi... andağ olturur erdi₂ kim₃: öylə₁ <u>otururdi₂</u> ki₃ andağ aydım: böylə dedim</p>
ap	şaşığ ₁ , vurğunu yetirən sözcüğü (artikli) ' ap ' önek olaraq, qovuşulan kəlmənin səslilərinə görə uyğunlaşır ep \ up \ üp	ap ağ. ap ak: appak: çox ağ. dümağ, lap ağ (sap sarı. qap qara kimi) ep edqu : çox yaxşı üp ürünq : çox ağ. ağappaq _{ka} apanğsızda, apañsızına
ap	ap...ap (nə.....nə) cümləni mənfı edir	bilməzlər ap nomluğ (?) yuluğ ukarlar: onlar bilmirlər (nə yolu, nə yönü), nə anlayırlar qanun yolun ap yemə közünür acunda, ap yemə ikinti acunda nə bu dünyada (çevrəndə), nədə o çevrəndə (dünyada), apbu, ap o: nə bu, nə o yetməz anlarka ziyan ap yemə asiğ: yetməz onlara nə ziyan nə fayda. öğüz₁ girsə tolmaç ap₂ ot yem önür₃: ırmaq ₁ girsə dolmaz nədə ₂ ot yem bitməz (çıkmaç) ₃
ap	həm...həm	ap deyir, ap yeyir: həm deyir həm yeyir
apam	apanğ: sar: isə: əgər	apam₁ bir adakin₂ sısar₃ əyər ₁ bir ayağın ₂ qırarsa ₃ apanğ₁ sən barsasın₂ əyər ₁ sən gedsənsə ₂ . apanğ₁ iki acun₂ kolur₃ erse₄ sen əyər ₁ iki dünya (çevrən) ₂ <u>istərsənsə_{3,4}</u>

		apanğ₁ dostunğ erse₂ əyər (həttə) ₁ dosdun ol <u>s</u> ada ₂ .
aparak	> oparak	
apsax	apçax, aşak	
arığsızın	pox, kəsafət	
arviş	tev, tev kür, çeviş , ovsun; büyü duası, ovsun, boya, oyun, (papiş), hoqqa, badalaq, firıldağ, fənd, yol, tasar, pılan, taslaq, ülgü, salma, tökmə. arbiş ₁₂ , arviş ₁₂ : bilgi, bacarıq	
arvişmaq	arkışmaq, arvaşmaq:	birlikdə ovsun duasi söyləmək
aşamaq	açmaq, güllənmək, əməlləşmək, gəlişmək, böyümək, boy atmaq, dikəlmək, yüksəlmək, yetginmək, ərginmək, becərmək, cücərmək	el aşasın yüz yaşasın : el açsın yüz yaşasın
atalıq	dədəsi (atası) olmaq	
av	avlamaq	av avlasalar: ov avlayanda . ər avka barmış: kişi ova çıkmış. xanlıq süsi avka ünmiş: xanın qoşunu ova çıkmış biçin avka barmanğlar: meymun ovuna gedənlər beq avka çıktı: bəy ova çıktı
ava	şaşamaq	ava ava! _{ka} eyvay eyvay.
avçı	ovçı anğdımaq: ovlamaq	avçı keyikçi: ceyran ovçusu avçı it avlavçı
aviçka	qoca, yaşlı kişi, ər (arvadin əri), yaşlı kimsəyə deyilir, qarı, qartay, qart	apuçqa, abuşqa (qarı ərini səsləyərək söylər)
avinç	uvunç, uvants, məhəbbət,	sevinçin avinçin güvençin: kefin, istəyin, qurummun (ğururun) (gülüşün, istəyin, qurumun) (gülün, boyun)
avinçu	sevinc dinclik alınan bir nəsnə, istəkli, oyunçaq, oyalıq, öyüncə, övüncə, məşquliyət	avunçu₁ nenğ₂: sevinc ₁ alınan (istəkli, sevməli) nəsnə ₂ . avunçu₁ sevüqler₂ bile avunur₃: sevinc ₁ verən, (istəkli) oynaşlar ₂ ilə sevinir ₃ .

	özəlliklə oynaş. siğə, anda	gönül avunçası: ürək dincligi; güvənci, sevinci. avunçu₁ xatun₂ bolzun: istəkli (sevgili) ₁ qadın ₂ olsun
avınmaq	avnalmaq, şənlenmək, sevmək, sevinmək, uğurmaq, öyünmək, razı qalmaq, dincəlmək, xoşu gəlmək	badram₁ kılıp avnalım₂: bayram ₁ edib sevinəlim ₂ ol manğa avındı: o mənə xoş görüdü (o sevməli, o məni razı saldı)
avirta	avurta \ taya, nənəlik edən, öyrətçi, evişçi, qabile, mama	avurtası₁ edqu₂ kişi tut₃ arıq₄ tayasın iyi (bir) kişi (adam) tut (seç, ayır?) ₄
avıtmaq	oyamaq, uyğarlamaq, toxdatmaq, rahatlamaq uvut, oyut,	sevə baktı ərşə, sən özni avıt: sevimli baxarsa ər sənə özünü toxdat. yok ərşə minğ, edqu avıtğu gerek: əgər kişinin <u>manı</u> (aybı) yoxdusa, onu övütməlisən (təskinlə)
avlamaq	öğmaq, sürtmək, ütmək, saflamaq.	
avlamaq	uula. 'avlamaq' sözü 'avalamaq' ın qısalmış biçimidir = abamaq: çevrəsin almıq; bürümək bir şeyi örtmək, qapamaq, alğamaq, qurşamaq. (avlamaq <> oğmaq) oğub, sürtüp, safaldıp ağartmaq. rahatlamaq. > avlu: ¹) avlamaq bölgəsi ²) dövrə belli, yan yörelili yer, həyə.	teqirmeleyü avlab: döğürleyip bürümək, fırlayıp qurşamaq, anınğ teqrə kişi avaladı: onun teirin (dövrün, çevirin) qapamaq. simi zərlə kemer avlayıb: qurşağın altun gümüşlə süslədi. avlap ölürdi: tutdu öldürdü. ol manğa ıvık avlattı: o mənə ceyran (?) avlatdı. ər özinğ avlandı: kişi özü üçün avladı av avlarsa: ov tutanda, ov tutarsa.
avlaşmaq	yığışmaq avlaşır.	kişi avlaşdı: el (bir araya çevrəyə) yığılaşdı.
avlu	< av: tutuq yer, çəpəri; duvarlı yer, həyə	
avnalmaq	> avınmaq	
ayamakın	siləğla, hörmətlə	
aydım	dedim	andağ aydım: böylə dedim
azmaq	yazmaq	tenqri bilqe xaqanta₁ adrımalım azmalım₃:

		tanrı bilqə xaqanla ₁ ayrılmıyam ₂ azmıyam ₃ kuş oğlı uça aztı keyik oğlı yügürü azdı: quş balası uça (uçdı) azdı, maral balası qaçdı azdı azmazun tep₁ yeriçi₂ yarattı: azmasın diyə ₁ qılavuz ₂ yaratdı
balık	qala, şəhər.	balıkdın balıqqa, uluşdın uluşqa, eltin elke: şəhərdən şəhərə ölkədən ölkəyə eldən elə
bamuk	(bombux _{yunan} : barama, ipək qurdu) mamik, mamuk, momik, pamuk, pambıq	mamuğ çalıçı: bamau çalıçı: cotton dresser?
bandur maq	> banmaq	
bağ	səs, çığıрма, qışqırtı, bağırıtı, haykırış, hay, huy.	oğlan bağ₁ sığtadı₂: oğlan <u>çıdır</u> <u>bağır</u> ₁ saldı (çıxartdı) ₂
banmaq	malmaq, manmaq, bandurmaq, batmaq, batırmaq, çulqanmaq, cummaq, çulqamaq, bağlamaq, qapamaq, örtmək,	er etmək sirkeke bandı: er əkmək sirkəyə batırdı er tulum mandı: er qurşaqlandı koy bandı: qoyun qapandı, bağlandı
benğ	menğ, bən, ləkə, xal, çırtdaq, çil.	
benği	menği, ləzzət, gözəllik, iyilik, kef, sevinc, uğur, saya, şən, ayın, damaklı, dadlı, dəmli	elteriş xaqan elinte qarıp edqü₁ benği₂ körti₃: elteriş xaqan elində qocalıb iyi ₁ keflər ₂ gördü ₃ etöz₁ menğisi₂: cisim (fiziki) ₁ ləzzəti ₂
biçik	> sin	
bile	kimi	atın tuttu mindi bir oğlan bile₁: atın tutdu mindi bir oğlan kimi ₁
bın	binğ, bin, binğ, minğ, münğ, min	minğliq tümenliq kuvraq: minlik tümənlilik (on milik) el.
binmek	çıxmaq, qalxmaq, sürmək, quraşdırmaq,	boz atığ binip: boz ata minib. munğu iki at: minək iki at er at mündi: er at mindi.

	qurmaq, qoşmaq	atın mündi keldi: atın mindi gəldi. Amru atını münğaç: əmrü atı minərək
boy	> sin	
buğur	sağ, düzgün, gümrah, sağlam, çağ	
bulğamaq	qatmaq, əngəlləmək, əngəl açmaq, dolaşmaq, sıtılmaq, incitmək, sürtüşmək, toxunmaq	eliq₁ töröğ₂ bulğadımız erser₃: elə dəbinə (qanununa) ₂ toxunduqs₃
bulmak	çatmaq	bulmak bolur : çatmaq olur
bulun	qul, əsir, tutsaq	
buluşğalı	tapmayaraq	yeq₁ aliğ₂ buluşğalı₃ unamaduklar₄: iyi ₁ öğüd ₂ tapmayaraq ₃ qəbul etmədilər ₄
bunğ	qayğ, tasa, sıxıntı, üzüntü, tutuq, pozqun, dağın, dardağan, ilişik, pırtlaş, çalpaş, yoxsul, qorxu, uçurum, talaş, tavasa, tasa, səksəkə, səksəki, şaş, şaş.	kara munğ kelmekinçe: qara bəla gəlməyincə (gəlmədən) munğ₁, yok idi, isizning₂ küninğ₃ minğ₄ artar muni₅ : dərdi ₁ yoxiydi, azğın ₂ (kişinin) gündən günə₃ min₄ artar dərdi ₅ elte bunğ yok: ölkədə tavasa (qayğ) yok
burunda	birinci, birincidə, öndə, öncədə	
buyanlığ	ərdəmliq, yaraş, iyilig, yararlıq, yaraş, bacarıq, iyilik, çıxarlıq (çixariq)	buyanlığ₁ taluy₂ öqüz₃ akıtıp: ərdəmligin (yaraşğın, iyiligin, yararlıqın, bacarıqın) ₁ böyük ₂ çayın ₃ axıdıb .
bün	mün, min, bön, bönğ, ayıb, boş, çatışmaz, çürük, əsgik, günah, hədə, xaxol, xərab, xəstə, kəsəl, kəsik, kor, qırıq, qısıq, qısqa, qusur, pis, pozğun, pozuq, sarsaq, səfeh, sərək, suc,	münsüz kişi: ayıbsız (qısqa (c)sız) kişi. münüq barmu?: nəyin çatmır? (nə əsgikdi?)

	təntik, uçuq, yanıl, yanılış, yava, yazıq,	
bün	min, mün, müyin, sup, şorba	mün keldür: sup gətir
bünmək	> munmaq	
ceyran	cüyür, maral, keyik, sığır, sığın	
cüyür	maral, keyik, sığır, sığın ceyran	
çeviş	tev = tef = tev kür: tevlik: çeviş bax > arviş: kələh.	
çurni	toz, barıt.	bu çurni küçü antağ ol: bu tozun (barıtın) gücü öylədi (o qədərdi)
çüprek	> oprak	
dincəlmək	> avınmaq	
döyülmək	> uvunmaq	
düqnük	çadırın damı	
edlemək	bir nəsnəni yararlı duruma gətirmək, dəyərləndirmək, düzədmək. düzənləmək, edmək, etmək, eyləmək, əkmək (toprağı işləmək), əmələ gətirmək, qurmaq, sayqılamaq, sahmanlamaq, törəmək, ürəmək, yaratmaq,	(bir yer kira verəcəyəm) tonğuz yıl edlemişke: domuz ili əkmək üçün edleqüci bir erklik kişi: bir qudrətli (bir yükümlü, bir iş bilən, bir məsul) əkinçi kişi. bağni edlep: bağ əkmək (işləmək) bağlarımızni eylep: bağlarımızni əkib ol edledi nenqni: o işləddi (eylədi, qurdui, düzəddi) zadı (şeyi, nəsnəni) tiken edlqen er: tikan kolu əkən (tikən) ər eliq ursa₁ beqler kimi edlese (?) bəylər əl vurub (əl uzadıb, əl çalıb)₁ kimi qaldırsa (sayqasa, ağırlasa) edqu savıq edlese: iyi söz (öğüd) qılsa (edsə, desə). ol tavarın₁ edletti₂: o mülkün (malın) ₁ sağmanladı ₂ eyletür bezelürler: düzəltir (düzəddirir) bəzirlər (bəzətilər)
el	barış, dosluq. el olmaq: barışıb bir el qurmaq. 'el' sözündə birgəlik, birlik anlamı var, elə bu birlikdə bütünlükdə olan dincilik; güvən durumunda 'barış' anlamını yaraldır	iki beq birle el boldı: iki bəy bir biriynən (barışıb) el oldu. ajun boldı el: dünya barış tapdı.

el	1) bir xaqanla sürülmüş (idare olunmuş) düzənli siyasi toplum, yurd , bodun , əyalət, hikumət, millət, 2) barış, yoldaşyana, sayğılı, elgünli (# yağı)	meniğ elim içinde balıkdın balıkka uluşdın uluşka eltin elke: mənim diyarımda şəhərdən şəhərə ölkədən ölkəyə eldən elə elimkə₁ elçisi ertim₂: elimə ₁ elçiydim (göndərilmişdim) ₂ tenğri₁ elimkə₂ evükmedim₃: qutsal ₁ (?) elimdə ₂ ev salanmadım (qalanmadım) ₃ beq eli: bəyin yurdu (vilayəti) el aşasın yüz yaşasın _{rabquzi-14cü yüzlük}
elgün	yaşam, varyox, quruluş, dövlət, dünya, dinlik, qərar, ovunc, əmin amanlıq	sınamış kişi bildi elgün işi: sınaqlı (təcrübəli) kişi bildi yaşam işin (devlər) yılıklarını₁ elgünlerini₂ yer erdi₃: ılxıların ₁ varyoxun ₂ yiyərdi ₃
eliq	el işlərini düzənləyən, xan, xanlıq, xaqan, xaqanlıq, şah, şalıq	menği idt₁ eliq₂ okıtçı₃ sanğa₄ məni göndərdi ₁ xan ₂ , çağırmağa ₃ səni ₄ eliq etmiş men: xanlıq etmişəm mən (el işlərinə düzücülük etmişəm mən)
endek_{ka}	üz, üst, səth	
epmek	etmək, ekmək, əppək, əpək	çörək
eprik	>oprak	
erdemliq	olan (olunan, bulunan, ərilən, anınan, hazır)	
erdi	+ rurdi.	oturur erdi: otururdi
erdi	+ yərdi	yer erdi: yiyərdi
erdi	iydi	yüzü körklük₁ erdi₂, körüp köz kamar₃ üzü gözəl ₁ iydi₂ , görüp (görən) göz qamaşar ₃
erdim	+ dim	men anda₁ erdim₂: mən orday ₁ dim ₂
ermiş	idi	antaq külü xaqan ermiş: öylə xaqan imiş
ertimiz	onatay, öcür	biz anteq ertimiz: biz öylə idik; öcürüydik
ertinqu	çok	
etlemek	ətlətmək, yağlamaq, şişirmək, bəsləmək	ol koyun etlədi: o qoyun bəslədi
etmək	ötmək, ekmək, epmək. çörək	bir ötmekənq₁: çörəklərinizdən ₁ biri tuz ekməkni kenq tut: duz çörəyivi gen tut. qara etmək: bir çeşit buğda keki (?) er ekməkləndi: ər çörəkli oldu

		(zənginləşdi)
etöz	ət-öz, vicud. gövdə	ölüq kergeksiz₂ yıdığ₃ etöz₄ : ölü ₁ yararsız (gərəksiz, faydasız) ₂ iyrənc ₃ gövdə ₄ etöz₁ menğisi₂ : cisim (gövdə, fiziki) ₁ ləzzəti ₂
ev	qalaq, yer, çadır	ev bark : ev eşik. bark, kurşağ : ev . bedük bir üy : bötük bir ev. yurtika üyke : evi toprağı. evliqni : ər, evbaşı, evbaşçı evlüq : evliq, üylük, evlü, iilü , xanım, evsakçı, evsak aya₁ evliq₂ er sak : gözlə ₁ , evli ₂ ər, sakin kayu₁ iki evliq, kayu birke en₂ : kimi ₁ ikiynən dolu, kimi birindən boş ₂ kalı evliq almaq tilese özünq : ürəyin qadın almaq istəsə imran evlüyü : imranın arvadı.
evçi	qadın, ev arvadı, xanım, uarğut , iişleer, ebçi, epçi, evdəki epçi.	ər evçi : ər arvad, kişi qadın. uri₁ oğlanlıq₂ evçi₃ süti uşağı ₁ oğlan ₂ olan qadın ₃ sütü
evdil	yığılmış, toplanmış	evdildi nenğ : avrındı nenq. yığılmış, toplanmış şey
evdimək	evdirmək. yığmaq, toplamaq, qoymaq	ol yincu evdidi : o minciq yığdı udurdum adırdım söz tere : seçdim, savdım, nə deməliyəm: yığdım , ayırdım söz diyəm udurdum : yığdım: evdidim)
evdinmək		ol özinqə yemiş evdindi (topladı)
evek	ivək , yeyin, iti, çabık, yüngül, sivir, diqqətli, tirəl evet, ebek , olsunki 'k' ilə 't' qarışıb.	teqmə evet işka, körüp turğıl elə dəymə yeyin işə (iş görməkdə tələsmə) (bax gör necə hər şey necə tələsir) ^{qılavson} , dayan yavaş yavaş elə ₉ (dəymə, tələsik heç bir birişə, baxıb dura dura elə) eveklik kişişə isiz : tələsmək kişişə mandı (ayıbdı) andın evekrek işim bar onla tələsik işim var.
eveklik	tələsmək	
evin	ebin. efin . çərdək, çətürdək dənə	kaltı₁ uruq₂ evin₃ örürçə₄ : yalnız ₁ tuxum ₂ , çərdək ₃ cücərinçə ₄ .

		<p>buğday₁ evininçə₂: buğda₁ dənəsicə₂.</p> <p>tü₁ evini₂ sayu₃: tük₁ dənəsi₂ sayı₃.</p> <p>bir evin₂ tüsinqə₃: bir dənə₂ tükündən₃.</p> <p>apa₁ uçmaq₂ içre₃ yedi kör₄ evin₅: ata (adəm)₁ cənnət₂ içrə₃ yedi kor₄ dənə₅</p> <p>evinsüz: dənəsiz..</p> <p>evin suyu: (dənə suyu), ərlük, məni</p> <p>evin bağlamaq: dənə bağlamaq.</p>
evinliq	< evin , çərdək, çetürdək dənə bağlanan qab. (evinli)	<p>adınağununğ₁ korıqlıq₂ evinliq₃ uzuntönlüq₄ yaztım₅ yaniltım₆ erser₇</p> <p>başqasının₁ qoruğunda₂ (iyəliyində, ərliyində olan) yüklü₃ (hamilə) uzundönluna₄ (arvadına) günahım₅ (əyri) ilişgim₆ çatarsa₆.</p>
evinmək	ivmək , ivənmək, tələmək, itilmək	<p>maqar₁ taat₂ barsa₃ evinqil₄ yüqür₅:</p> <p>əgər₁ əmir (buyruq)₂ gəlsə (olsa)₃ tələsik₄ yeri₅</p>
evir	çevir , çevürmək = tövürmək örmək , (evürür, evürmək)	<p>köqmen yışıq₁ evirü₂: köqmən (dağ meşəsindən)₁ keçəraq₁</p> <p>nom₁ tilmeqin₂ evirqey (tevirqey)₃: o qanun₁ fərmanın₂ çevirir₃. (gövdə, oya (fikir) dil işləri) ajunlar₁</p> <p>berü evirdeçi₂: olar ki yaşamımın (varlığın)₁ dəyişik duraqların çevirir₂.</p> <p>enetkek₁ tılntın tavğaç₂ tılınça evirmiş: sansikritcədən₁ (dilindən) çincəyə₂ çevirdi.</p> <p>eviru uluqlarım: mənim dəyişik (çeviri) ulularım (nənəm dədəm....).</p> <p>ol meni yoldan evürdi: ol məni yoldan sapdırdı.</p> <p>ol ayak evürdi : o qabı (istəkəni) çevirdi.</p> <p>bu er ol işiq₁ evürqən₂ tevürqən₃: bu kişi işi (işləri)₁ çevirib₂ qarışdırandı (dağırdan)₃.</p> <p>evrer yüzin: üzün çevirir.</p> <p>isizni₁ kını₂ birlə₃ kılın₄ evür₅: pis işli kişini₁ qınayıb₂, həmdə₃ onun qılığın₄ çevir (düzəd, ertələt, islah et)₅ (günahkarı (manlını))₁ qaqınca₂ cəza</p>

		ilə xəsiyətin ₄ çevir). içi evürsen: için çevirsən.
evləmək	ev iyələmək, qadın köçürmək, gəlin almaq, yerləşdirmək	oğlumu evlədim: öz evinə yerləşdirdim qızımı bağladım: bir başqa obaya, bağıntıya verdim
evlənmək	ev bir olmaq ağıllanmaq.	ol bu evni evləndi: o bu evinən ev bir oldu. ay evləndi: ay evləşdi, ağıllandı.
evmek	tələsmək evişir evişmək	kişilər işka evişdi: kişilər işə tələsdi.
evre	ebre, yenə, qayta, qabağında, qarşı, dolayı.	nequ₁ berse₂ evre₃ anı ok₄ alır: nə ₁ verirsə ₂ yenə ₃ (həmən; qarşı; aynı) onu elə ₄ alır. (nəcür versə elədə alır) evre₁ çık: yenə ₁ çık (görün)
evril	çevirmək, turnamaq, dolundurmaq evrənmək evrənmək	sansarın₁ berü₂ evrilmeğin₃ ukup₄ sansarın ₁ davamlı ₂ çevrilişin ₃ düşünüb ₄ (sansar bu deməkdir: üç işin davamlı olması: 1) olum 2) itim 3) yenidən olum) ölüt₁ ayığ₂ kılincının₃ evrilmeser₄ öldürmək ₁ , (bu) pis ₂ işindən ₃ çönməsə ₄ (uzaq olmasa). (: öldürmək pis işdi, ondan çönməsə) ayığ₁ törü₂ eyin₃ evrilürler₄: (onlar) pis ₁ yola ₂ uyğun ₃ davranırlar (çevrilirlər) ₄ er evrülür: er istəyindən çöndü. bu ev₁ evrilür, evi evrilür ham özi çevrilür: bu dünya ₁ dağılır, (həm) evi (olduğu, eşiyi) çönür həm (də) özü çönür.
evrüşmək	bir şeylə yığışmaq, qurşanmaq, yığmaq, yığışdırmaq, üstün gəlmək, məşqul olmaq, diqqət etmək.	odğuç bilə evrişür köz ilə oyalanur (məşqul olur) ol manğa tavar evrüştü o ona mal (davar) yığışdı (yığıdı) anın kaçmış atın evrüştü onun qaşmış atın yığışdırabildi (qaytardı).
evsetmək	evə yola salmaq	oğlum meni evsetdi: evə yola saldı.
evsəmək	₁) ev + özləmək. istəmək	er evsedi: ər ev özlədi
evsəmək	₂) ivsəmək: tələsmək	er evsedi: ər evə gedməgə tələşişdi

evükmək	ev salmaq, oturb qalmaq, köçmək.	tenğri₁ elimke₂ evükmedim₃ : qutsal ₁ (?) elimdə ₂ ev salanmadın (qalammadım) ₃
evüsqü	əvsəyən, əvsənən şey.	
evüsmək	efismək\ evismək\ əvsəmək, yelə vermək	evüsdı : əvsədi. savırdı
evzil	evzilmək, evzinmək gəvzəmək, goplamaq, qarışdırmaq, bulanmaq, bunalmaq, çaş baş danışmaq	ol sözni anğar evzedi o sözünü ona gopladı (yalan yulan, ötrüklə).
əmrek	sevimli	amrak oğlanlarım : sevimli oğullarım
ərlik	məni	evin suyu : (dənə suyu). ərlık,
gen	sonra	andın₁ ken₂ menğülük₃ bolur₄ : ondan ₁ sonra ₂ sevincli ₃ olur (sevinir) ₄
gençiq	uşaqları	(şeytanlar; onlar ki) qarındakı qənçiq₂ qundaçılar₃ : (şeytanlar; onlar ki) qarındakı uşağ ₂ oğurlurlar ₃
geyik	sığır, sığın, ceyran cüyür, maral,	
haç haç!	yolda heyvanı yeritmək yeyinlətməkdən ötrü deyilir = aç aç!	
iç	içür, içir, içirür içürmək (bəlkə “ ant içmək ” “ilk öncə “ antıkmək ” idi)	ol anğar suv içürdi : o ona su içirdi. ölüm otun içürdüm : ona ölüm şərbətin içirdim. yetirür içirür : (tanrıdır) yetirən içirdən. bor içse : şarab içsə. suv içipen : su içərkən. kaniğızları içqəli : qanlarınızı içmək
iç	içre < iç + re içqü : insanın içi, hissi içton : iç paltar, içkur içyiç : bağırsaq, içqə.	içre aşız taşra tonsız : içi (qarnı)ac dışı çılpaq. apa tarxanğaru içre sav idmiş : apa tarxana gizli söz göndərmiş. (<i>xanın qoşunu çıkdı ova</i>) sağık₁ içre elik keyik kirmiş : ordunun ₁ içinə dağ keçisi, ov girmiş.? eşiç₁ içre : qazan ₁ içində. uçmaq₁ içre : cənnət ₁ içində. bu Buğra Xan ol vaqtı içre : bu buğraxan zamanında içredin : içəridən. için taşın : özün üzün

		<p>türqeş içinte beq ben: türkkeş elinin bəyi mənən</p> <p>kaş içinte törümiş: nə qədər içində törəmiş.</p> <p>balık içingə: şəhər içinə.</p> <p>kaç gün içinte: neçə bir gün içində</p> <p>içtin taştin: evdə eşikdə.</p> <p>iç söz: gizli söz.</p> <p>ay, iç taş biliqli: ey tanrım içtən eşikdən xəbərlı.</p> <p>kamuğ iş içinde yitiq tutsa köz hər bir işdə açıq (iti) gözlü olmalı .</p> <p>qaram içinde: (çuxur qaranlıq)? içində</p> <p>kar₁ içinte iq₂ kirdi: (ə\ qol)₁ içinə ağırı₂ girdi</p>
içğunmaq	<p>içqınmaq, iqqınmaq < uçğunmaq (ötürmək) uçunmaq, itmək, yox olmaq, qaçınmaq, pozulmaq, əldən vermək, atmaq, əldən buraxmaq, əldən züvmək, iştibah etmək, əldən qoymaq, çəzmək, çaşmaq.</p>	<p><i>(bənəkli dodaq)</i>tavar içğunqucu bolur: malın itirən olur.</p> <p>er içğundi: ər çezdi, əldən qoydu</p> <p>til içğınmasa: dil çaşmazsa</p> <p>din içğınğaylar: dindən çaşacaqlar.</p> <p>erdemliq₁ etözüm₂ içğınsarmen₃ hazır (olan, olunan, bulunan, ərilən, anınan)₁ vicudumu (ətimi-özümü)₂ itirirsəm₃.</p> <p><u>birer birer</u>₁ öğümin₂ könğlümin₃ içğınurmen₄ <u>bir</u> bə <u>bir</u>₁ öykümü (fikrimi, anlayışımı, qanığımı)₂ könlüümü (içimi, özümü)₃ itirirsəm.</p> <p>birök₁ ol kişi öğün₂ könğülü₃ içğınsar əgər₁ o kişi öyküsün₂ özün₃ itirirsə.</p> <p>uzuntonluğ₁ köznğüsin₂ kölkə₃ içğınmış₄ qadın₁ güzğüsün₂ gölə₃ düşürmüş₄</p> <p>törüsün içğınmış bodunğ törəsin (qanunun) itirmiş (uçurmuş) el (xalq).</p> <p>türkü bodun₁ elledük₂ elin₃ içğınu₄ idmiş türk eli₁ əlləmiş (qayırmış)₂ elini (dövlətini, varını)₃ burakmış₄ oldu.</p>
içik	işik > içük	
içikmək	dizə köçmək, sınmaq -, enmək, amana gəlmək, boyun əymək,	

içil		suv içildi
içim	içmək işi. içqu: içqi	yem içim: yemək içmək. yem içimdin tatiğ₁: yeməkdən içməkdən dadlı (şirin) ₁
içkerrek	içerirax, içərilik	
içkur	? < iç + kur: bağ, kəmə, qurşaq: tuman bağı içkir. uçkur. içkir	
içqerü	işkeri, işeri, içəri	içqerü kirip: içəri girib içqerü balıqqa kirqaysız: səhərin (qalanın) içinə girərsiz içqerülük edqü yemiş: içərilik (içəriyə özəl: dərbara xana dəyər (məxsus) iyi yemiş: meyvə
içlemek	iç qoymaq içlər.	ol tonuğ içledi: o donuna içlik yaptı
içlik	iştik, içi olmaq, içləmək, yüklənmək, barlanmaq, hamilə olmaq	içlik bolsa at ağrımaz: (yəhərin)içligi olsa at inciməz.
içük	içik, işik < içli dəri, tüklü dəri, kürk	
içüklə	iç qoymaq	ol tonuğ içüklədi: o donun içlədi, donuna iç soydu
ıdtı	göndərđi	menği ıdtı₁ eliğ₂ okıtçı₃ sanğa₄ : mənı göndərđi ₁ xan ₂ , çağırmağa ₃ sənı ₄
ıduk	qutuq, qutqu	
ıprük	< öpürmək öprük çalma sütünən təzə sütdən düzəlmiş içik \ çalma süt, turşatılmış süt ₁₃ ?	
ısız (adam)	şerəşür, azğın, yaramaz, sapqın, qudurğan, quduruq, quduz, bic, dəli, kor şeytan, cəncəl	kara munğ kelmekinçe. munğ₁ yok idi, ısızning₂ küninge₃ miğ₄ artar muni₅: qara bəla gəlməyincə (gəlmədən)dərđi ₁ yoxiydi, azğın ₂ (kişinin) gündən günə ₃ min ₄ artar dərđi ₅
istəmək	açıqsamaq	açıqsar: istər, özlər
işeri	> içqerü	
işik	içik > içük	
işkeri	> içqerü	
iştik	içlik	içlik bolsa at ağrımaz: (yəhərin)içligi olsa at inciməz.
it		it ürdüki: it hürməsi it sütün: it sütün
itilmək	> evinmək	
itlmaq	it saymaq, it yerinə	ol anı itledi: o ona it dedi, it yerinə

	qoymaq	qoydu, o onu hörmətdən saldı
ivənmək	> evinmək	
ivməq	> evinmək	
ked	key (çox)	ked₁ öqlüq₂ kerek₃ beq onqarsa₄ işi: key (çox) ₁ uslu (huşlu) ₂ gerek ₃ , bəy <u>istəsə</u> sağlaya ₄ işi.
kömiçe	köminçe. miğmiğa (qnat _{ingilis})	
kör (?)		ukuşluk kişi kör karısa munar : huşlu kişi qarısa yaşlınsa çaşar
külüq		antaq külüq xaqan ermiş: öylə adlım xaqan imiş
kündə	sın	
qab	sın	
qalib	< qab. qabıq bir şeyin üstündə olur, qalib bir şeyin qabığının ya içindən və ya eşiyindən götürülmüş qabdır	
qalib	> sın	
qalıq		kök qalıqda uçar kuş göy üzündə uçan quş.
qamamaq	qamaşmaq, cicişmək, incimək, qıcıqlanmaq	köz qamadı: göz qamaşdı anınğ dişi qamadı: onun dişi qamaşdı yüzü körklük₁ erdi₂, körüp köz qamar₃ : üzü gözəl ₁ iydi ₂ , görüp (görən) göz qamaşar ₃
qamamaq	kortalmaq, əyilmək	
qarlıq	qarlı, qarlı örtülmüş	
qarmapadıq	suç	ölüt öldürmək qarmapadıq: ölü öldürmək suçu
qas	qaz, qabıq, qabuq (< qab) dəri, qasuuq.	kadinğ₁ kasınğa₂: kayan (ağacı) qabuğu üçün.
qasınçıq		
qasırqu	kasırqo, qasırqa, dola,	izqirik, quyun
qasnamaq	üşümək, titrəmək, əsmək. (kasnatur kasnaşmaq. kasnaştı.)	er tumluğka kasnadı : ər donluqdan (soyuqdan) üşüdü: kirdi₁ bodun₂ kasnayu₃: el ₂ üşüməyə ₃ başladı (girdi) ₁ tumluğ anı qasnattı : donluk (soyuq) onu titrəddi (üşütdü) it tumuğ₁ tumluğdın₂ qasnaşdı₃: itlərin hamısı ₁ donlukdan (soyuqdan) ₂ üşüşdülər ₃ .
qasuuq	< qas. bir tikə qabıq, soyulmuş meyvə qabığı, ağac qabığı.	
qaşınmaq	> uvunmaq	

qatığlan maq_{ka}	arışmaqda, aramaqda, çəkiş bəkiş etməkdə.	turqaru₁ qınmaq₂ katığlanmaqqa₃ (qaduqlanmaq)₄ tükelliq₅ bolup₆ uluğ₇ Nirvaniğ bulmaq₈ bolur₉ : davamlı ₁ istəməkdə (sevməkdə) ₂ arışmaqda (aramaqda, çəkiş bəkiş etməkdə) ₃ (qayğılanmaqda, məşğul olmaqda) ₄ təkmil ₅ olub (olandan sonra) ₆ ulu ₇ Nirvaniğa çatmaq ₈ olur ₉
qınmaq	istəmək, sevmək	turqaru₁ qınmaq₂ qatığlanmaqqa₃ (qaduqlanmaq)₄ tükelliq₅ bolup₆ uluğ₇ Nirvaniğ bulmaq₈ bolur₉ : davamlı ₁ istəməkdə (sevməkdə) ₂ arışmaqda (aramaqda, çəkiş bəkiş etməkdə) ₃ (qayğılanmaqda, məşğul olmaqda) ₄ təkmil ₅ olub (olandan sonra) ₆ ulu ₇ Nirvaniğa çatmaq ₈ olur ₉
qır opri	dərə bərəni	
qısır	yüklənməyən (hamilə olanmayan) mayan (dişi at)	kısır₁ kısraq₂ : (iğdiş, enek, burulmuş, öğdiş, əxdə) ₁ mayan ₂
qısraq	ğısraq . balasız (daycasız) yaş (gənc) mayan, dişi at. moğolcada 'yunt'. qısraq	
qısraqmaq	(qısırqanur). qısğanmaq, qısırğanmaq, qısınmaq	er tavarın qısırğadı : kişi malına qıymadı (qızqın malına yapışdı; əsirgədi, qısmırlıq (qıtmırlıq elədi).
qısurmaq	kəsəmə, qısmaq (kəsgəməq, qısğanmaq)# uzanmaq	ol uzun nenğni kısırdı : o uzun nəsnəni qıssatdı ol anğar qısmaq qısruşdı : o onun üçün üzəngini qıssatdı.? er qısraqlandı : kişi mayan (qısraq: dişi at) iyəsi oldu.
qonmaq	qomaq, qoymaq, qodmaq (quş üçün) oturmaq, yerləşmək, köçmək	ötükən yeri qonmuş : ötüken yurduna qonmuş. qayaqa qonupan : qayıya qonmuş quş quzqun qonsa : quş qaraqqa qonsa. Nirvanlıq konuklukta₁ qonar : nirvan qonukluğuna (oturmaq çüçü uyğun olan yer) ₁ qonar (güvənək (rahatlıq) ₁ , Nivanda ₂ qonar ₃). qölinğə qonmaz : gölünə qonmaz. bodun qondi : el köçdi.
qonuqluq	qurat, dincik, tikəgə, takanaq, güvənək, asayışqah, penahgah,	

qöznğü	güzgü	
qunmaq	oğurlamaq, əldən çıxarmaq	(şeytanlar; onlar ki) qarındakı kençiq₂ qundaçılar₃ : (şeytanlar; onlar ki) qarındakı uşağ ₁₂ oğurlurlar ₃ oğrı tavar_{1q}kundi : oğru mal ₁ oğurladı
qurğuluk	duruş (davranış)rəftar	
quruğ	öl	
quruğlanmaq		ol ötmək quruğlandı₂ : o əkməki ₁ quru sandı₂ .
quruqsımaq	qurumağa üzqoymaq	
qut	şans	anınq qutı uçtı : onun şansı yatdı
qutsuz	naşad, sevincsiz.	
quvraq	toplu, xaylaq (< key, kel: çox), alay, kütlə, el, orqan	mingliq tümenliq kuvraq : minlik tümenlik (on minlik) el.
malmaq	> banmaq	
manmaq	> banmaq	
maral	keyik, sığır, sığın, ceyran	
menğisi		etöz₁ menğisi₂ : cisim (maddi, fiziki) ₁ ləzzəti ₂
menğülük	sevincli	andin₁ ken₂ menğülük₃ bolur₄ : ondan ₁ sonra ₂ sevincli ₃ olur (sevinir) ₄
məni	evin suyu : (dənə suyu).	
min	> bün , sup, şorba	
munduz	çaşık, səfeh	
munğ	suç	bu munğumuzun₁ amti₂ kılınç₃ tenğrisi onğarzun₄ : bu suçumuzu ₁ indi ₂ qılınç ₃ tanrısı düzətsin ₄
munmaq	münmək, bünmək, bunmaq , saçmalamaq, çaşmaq, dəli olmaq, səfehlemək, pozulmaq, qarışmaq, qarğaşmaq, pərtmək, pırtlaşmaq, pızlamaq, bulaşmaq,	qarı er mundi : qoca kişi çalbaşladı (səfehlədi) ukuşluk kişi kör (?) qarisa munar : huşlu kişi qarisa aşılsa çaşar

	kilkələmək, qındırmaq,	
navrak	ox	qara kirpinkingə₁ navrak₂ tenğlemes₃ : qara kirpigi ₁ ox ₂ dəng ola bilməz ₃
neng - andağ	heç öylə	neng₁ andağ₂ tev kür₃ yelvi₄ arviş₅ yok kim ol umağay₆ : heç ₁ öylə ₂ kələk oyun₃ büyü ₄ ovsun ₅ yox ki o bacarmaya ₆
nızyan	nızban , təpi, şiddət	öpkə nızbanı: övkə nızyanı: hirs təpisi (qızığı)
oba	1) uva , tayfa 2) opo: opa . ağ pudra, kirşan 3) ova : çöl	1. toplum, yığım birimi 2. bu birimin qalan, duran düşün yeri, evi, yurdu, çadır, koma. “ oba ” bir neçə “ evi ” içinə ala bilər, demək oba anlamı ev anlamından bir neçə qat böyükdür 3. yemək adı. # enlik: al, qırmızı
obruk	cırıq, yarıq, baca.	
obrul	yıxılmaq, dağılmaq	
ocaq	<> oçok	
ocok	<> oçok	
oçak	<> oçok	
oçok	oçak, ocok, ocaq gənəl olaraq otağın ortasında od ocağı qurulurdu, və belə bir otaqda yığışan kişiler cərgiyə oturub bir yığıncaq biçimin tapır, ki bu yığıncağada “ocaq” deyilir 1) ocaq< odcaq: od yeri olan oyuq 2) dəmir halqa. ocalanur ocalanmaq	ocoktaş : ocaq daşı köçürme oçak : köçürülə bilən odcaq oçaqlıq ev : ocaqlı, ocağı olan ev. oçaklık yer : ocaq üçün yer. oçaklık titiq : ocaq tikmək üçün gərəklı hər bir şey ev ocaklandı : evdə ocaq quruldu
ofraq	> oprak	
oğul	uşaq, oğlan (toxumnan olan, beldən olan), işçi, iş görə, qorucu, bala, bağıla, ovul	alku₁ tınığ₂ oğlanınınğ : tamam ₁ diriklərin (dirilərin, adamların, canlıların ₂) oğulları amrak oğlanlarım : sevimli oğullarım atın tuttu mindi bir oğlan bile₁ : atın tudu mindi bir oğlan kimi ₁

		<p>bu oğul ne ter: bu oğul nə diyir? eki oğlıma: iki oğluma xormuzta tenğri oğlanı beş tenğri: xormuzda tanrının oğlu (oğulları) beş tanrı oğladım: bağladım, balam. oğlan kızlar oğlanım: oğlum! ay balam! oğlanım₁ inça₂ bilinğler₃: oğlum (oğullarım)₁ bunu₂ bilirler₃ oğlanın₁ kisisin₂: oğulların (uşaqların)₁ arvadın₂ sü₁ tenği₂ yeti binğ oğlan erti₃: qoşun₁ sayı₂ yeddi min oğlan idi₃ tenğri oğlu: tanrının oğlu</p>
oxsinmaq	peşman olmaq	<p>ol kılmış işinğə oxsındı: o qılmış işinə peşman oldu üküş₁ sevinç bolsa₂, katığ₃ oxsunur çox₁ sevinc olsa₂, çoxda₃ peşmanlıq olur.</p>
oxşağü	1) oyunçaq 2) özəl 3) qadın üçün takma ad (verilmiş ad, künyə, takma)	
oxşatmaq	uvşamaq. 1) bənzətmək 2) bəzətmək 3) öyrətmək, alişdırmaq 4) hörmət qılmaq, sayqılmaq, dincətmək, razı salmaq, rahatlaşmaq	<p>at oxşadı: at yatdı (at üçün yalnız işlənilir). men anı oxşadım: mən onu nazladım.</p>
okıtçı	çağırış, istihzar, də'vətnama	<p>menği idti₁ eliq₂ okıtçı₃ sanğa₄: məni göndərdi₁ xan₂, çağırmağa₃ səni₄</p>
okıtsamaq		ol bitiq okıtsadı: o kitab oxuddu.
oktamaq	oxlamaq, yaya ox qoymaq, otlamaq, atəş açmaq	<p>keyik keliqi bolsa₁, okta: geyik <u>gəldiisə</u>₁ oxla.</p>
oktaşmaq	1) atışmaq 2) məşləşmək, gücəşmək, bəsləşmək, yarışmaq, quruşmaq. 3) oktosmaq: ox kimi	<p>ol aninğ birle oklaşdı: o onla atışdı, məşləşdi. yarışdı</p>

	gedmək, atılma, birdən dəbəşmək.	
oktatmaq	ox atdırmaq	beq anı oktattı: bəy ona ox atdırdı.
olut	olğun, kamil, saytal, canlı, cantaraq, cantıraq, gürbüz, yekə, gövdəli, iri, boylu buxunlu, köklü, azman, tosqun, qalın, şişman, buğur, yoğun, zorba, bahadır, budal, qatı, dayanaqlı, qayım, tarım, olut er: olğun kişi.	
onğarmaq	onarmaq, düz yerinə qoymaq; (gətirmək) qılmaq, düzəmək, irkəmək, yüksərtmək, sağlamaq, sağlaşdırmaq, yaxşılamaq, sazlamaq, bağışlamaq, keçmək, öndərmək (hidayət etmək, tə'min etmək), ədəb eləmək	bu mungumuzun₁ amti₂ kılınç₃ tenğrisi onğarzun₄ bu suçumuzu ₁ indi ₂ qılınç ₃ tanrısı düzətsin (boşaltsın, bağışlasın, keçsin, hidayət etsin) ₄ ked₁ öqlüq₂ kerek₃ beq onğarsa₄ işi: key (çox) ₁ uslu (huşlu) ₂ gərək ₃ bəy <u>istəsə</u> <u>sağlaya</u> ₄ işi. tapuğu₁ onğarsa₂ bu yanglığ₃ kiçiq₄ beqinğə yağudi₅ onğardı₆ keçiq₇: qulluğu ₁ <u>düz qılsa</u> ₂ , bu kiçik ₄ gənc ₃ , bəyinə yaxunlaşdı ₅ , sağladı ₆ yolu ₇ (bəyə çatmaq yolunu yaxınlatdı sağlatdı)
op	uf, uuf, püf,	
oprak	eprik, ofraq, aprak, şüprek, çüprek, yıprak. oğraq, köhnə, əsgî > ovraq (farsçaya keçmiş)	oprak ton: çürümüş (əprik) paltar oprak yasık: köhnə yastıq. todur₁ aç yalınğni₂ ham oprak₃ bütür: doyur ₁ ac kişini ₂ həmdə çılpağı ₃ geydir yarak bulsan oprak yalınğni bütür: şərait tapsan çılpaq kişini geydir
opramaq	əprimək, çürümək, əsgimək, köhnəlmək, örtülmək	
opratmaq	əpirmək, əsgidmək, çürütmək, xarablamaq uramaq ipramaq iprimək \ yeprimək \ yiprimək\ apramaq opramaq oframaq ofranmaq	bu edqu karımaz yeme opramaz: bu yaxşı adam nə qarır və nə əprrir (ölür) ol tonıñ oprattı: o paltarın köhnətdi. opartmas: iprenmez, eskinmez ötükleri opradı: ayakqabları çürüdü yazı₁ tağ₂ kır₃ opri₄: düzü ₁ , dağı ₂ , çölü ₃ , dərəni ₄ (dərə bərəni) _{3,4}

opur	dərə, kovak, oyuc	yazı₁ tağ₂ tenqiz₃ kötki₄ oprı₅ yeriq₆: düzü ₁ , dağ ₁₂ dənizi ₃ , göyü ₄ , dərəni ₅ yeri ₆ .
opuz	qavruq, alçaq uca, dəlik deşik yer. obuz, öbüz	
ornağ	yer, martıq, məqam, kürsü, taxt, ornamaq, urnamaq: yerləşdirmək, artırmaq	iq ağıriq₁ornağ₂ tutunmış₃: <u>dərd bəla (qada bala)₁</u> yeri ₂ tutur ₃
ot	od	oot₁ yalını₂ birle₃: od ₁ alovu ₂ ilə ₃ otka₁ kömüp₂: oda ₁ cumub ₂ (otda qovrulmaq; yanmaq)
ot	öz başına bitgi\ əkilməmiş bitgiyə "tarıq" deyilir. üç çeşit bitgi olur 1. dərman, ilac bitgiləri "ot em" 2. yeməli bitgilər" ot yem" 3. ağılı (zəhərli) bitgilər. \bəzək otları.	yaş ot : tər; təzə yaş ot. otuğ içacıq: bitgilər ağaclar. ot ündi: ot bitdi. atka ot berqil: ata ot ver. ot içtim: dərman içdim. beq₁ anğar₂ ot₃ berdi: bəy ₁ ona ₂ ağı ₃ verdi ot em₁ kalmadı: <u>ilac dərman₁</u> qalmadı . orar₁ er terilqu₂ otu: biçər ₁ ər əkilməmiş ₂ (dərilməli?) otu.
oynaş	siğə, anda	
ozdunğ	üzdün, qurtuldun, uzaqlaşdın	sen neçik ozdunğ: sən nəcür üzdün (qurtuldun, uzaqlaşdın)
öç	çıkmaq, keçmək, sönmək,	alku ada tuda barça öçer alknur: tamam qada quda (qazavu qədər) geddikcə yox olub gedər (tamam qadaların hamısı yox olub gedər) ot öçdi: ot keçdi . erninğ öpkəsi öçdi: kişinin hirsı yatdı. (yaşlıvaxda yaşamın) tatiğ₁ bardı₂ öçti₃ kuruğsak₄ otı yaşlananda yaşamın dadı ₁ köçüp ₂ gedir ₃ , otu quruyar ₄ (odu söner). bu dävlet barça₁ öçqü turur: bu dövletin otu <u>ged qədə₁ sönür</u> <u>gedir₂</u> öçer mihnet otı: qayğı dağı ötər keçər.
öç	kək, öc, kin, öd, pis.	öç kek alısu: intiqam almaq.

	zəhər.	ödleq öçin aldumu: öcün ödün, zəhərin aldımı. öçin kekin irteşür: öcdə kindən alışır (yanır)
öçlüq	öclöq	öclöq keqliq: kinli qadalı, öclü kəkəli öclöq keqliq kişi: kinli qadalı adam.
öçükür	acıktır, hisləndir, qızdır	öçüktürme₁ erni₂ tilin₃ acıktırma ₁ ərə ₂ dilivi ₃ acı dil demə ərlərinən\ adamlarınan yumşak ol; acı dildən qaçın
öd	zaman\ həm “bir an” həm də “bir sürə” anlamındadır. fəsil	ödsüz ölüm yelvikmek ağumek zamansız (sezilməz, birdən) ölüm: (ya) büyüylə (ovsunla) (ya) ağuyula (olur). ol ödke: ol ödün: o zamanda antağ₁ ödke: elə bir₁ vaxda. üküş₁ ödte₂ berü₃: çox ₁ zamandan ₂ bəri ₃ . ölqülük₁ ödi₂: ölmək ₁ zamanı ₂ . edqü ödke koluka: yaxcı zamanda və anda üdrülmüş edqü ödke kutluğ koluka seçilmiş iyi bir vaxda mutlu bir anda (türqəş ölkəsində) ödi kolusi tumliğ: fəsilləri donluqdu (soyuqdu). öd₁ kolu ermez₂: vaxtı ₁ deyil ₂ öd ödleq: zamanlar fəsillər. iş ödin₁: iş zamanı ₁ .
öğüm	öykü, anlayış, qanığ, fikir.	
öqe	dəb sanqın (qanunun)	qoyma (rəsmi) başçısı
öqlüq	huşlu, çox bilmiş, bacarıqlı, açıq göz, qurnaz, bic, qıvraq, cıvrıq, çevik, cəld, qavramlı, uslu, ayıqlıq, sayıqlıq, ayıq-sayıq, başlı, kəlləli	ked₁ öqlüq₂ kerek₃ beq onqarsa₄ işi : key (çox) ₁ uslu (huşlu) ₂ gərək ₃ bəy <u>istəse</u> sağılaya ₄ işi.
öqüz	çay	buyanlığ₁ taluy₂ öqüz₃ akıtıp: ərdəmliqin (iyiligin, yaraşığın, yararlıqın, bacarıqlığın) ₁ böyük ₂ çayın ₃ axıdıb (ərdəmlikdən böyük çay axıdıb)
öl	höl, yöl, yül. yaşlıq, islaqlıq, islaq, yaş, tərli, tər	kuruğ₁ öl₂ yer: quru ₁ yaş ₂ yer. kuru₁ yeri suvaru₂ öl₃ yeri taryu₄: quru ₁ yeri suvarıb ₂ , yaş ₃ yeri əkib ₄ .

		<p>öl nenğ: yaş nəsne. öl ton: yaş don (qabıq, üz, üst, üstlük, paltar) kuruğ ya ölüğ: quru ya yaş. öldür: yaşdır. öli ketmedi: yaş (şehi) keçmədi (getmədi) öl eylemek: öl etmək: yaşatmaq.</p>
öldürmek	öltürmek	ol oğrını öldürdi.
ölenğ	<p>¹⁾ çimən, ot, otlaq, göy, göylük, yem, yemlik ²⁾ türkmən, qırqız, qazaq ellərində bir toy havası, mahnısı. bu havada nağarat olaraq deyilir: hay ölenğ hay ölenğ</p>	bir kuru ölenğde: bir quru otlaqda
ölenğlik	ülenli: otlu	çeçekliq₁ ölenğlik₂ yer₃ : çiçəkli ₁ otlu ₂ yer ₃
ölet	öldürücü, yukanc ₈ , salqın, qırqın, taun, vəba pistik xəstəliyi	ölüt ölmək karmapadığ: ölü öldürmək suçu
öli	yaş, islanmış	
ölküsüz	ölməz, bitməz, tükənməz,	sözünğ edqü sözle özünğ ölküsüz: sözüvü iyi söylə özün (ol) ölməz: (iyi söylə sözü, ölməz ol özün)
öllemek	islatmaq.	ton öli: don (paltar) islandı
ölmək	uçmaq	ölerbiz: öləriz
ölsemek	ölmək istəmək	ol er ölsedi: o kişi ölmək istədi.
ölsik	üleşik,	
ölşemek	öleşmek. ölmək, ölümcül olmaq, ölüşgəmək.	er açıp ölşedi: kişi acığıb (acından) öldü (ölümsüdü).
ölşetmek	ölümcül etmək, ölüşgətmək.	ol anı ölşetti: o onu (ac ba susuz qoyub) ölüşgətdi (öldürdü)
öltüeqen	öldürən.	
ölüq	üli, ülik, ölü, ölü gövdəsi, nəş, ləş, cəmdək,	ol ölüqke katıldı: o ölüyə qatıldı tiriq ölüq ara: yaşamla ölüm arasında ölülüq₁ tiriqlüqeli₂: ölüler ₁ dirilmiş ₂ ölüq teq: ölü tək.
ölür	öldür	tok (k)uz altmış er ölümiş: əlli doqquz er

		öldürmüşəm ölürtüm : öldürdüm yeti böri ölürdim : yeddi qurd öldürdüm.
ölürtmek	birini öldürmək	bizni ölürdi : bizi öldürdü
Öö	oylanmaq, uyulanmaq, duymaq, oyalanmaq, ağlamaq, anmaq, yada salmaq, fikirləşmək	Anıq biliğ anta öyür ermiş onlar bilindi (bulundu) ki pis fikirlər edirmişlər. Açsar tosık ömezsən, bir todsar açsık ömezsən acsan toxluq bilməzsən, bir toxsan aclıq bilməzsən
öp		öz amrakımın₁ öpüqseyürmen öz əzizimi ₁ öpmək istəyirəm.
öpkə	¹ ağ ciyər ² öfkə, övkə, hirs, hiz. hirs öpkədə (ağ ciyerdə) doğduğundan öpkə adı almışdır. belədə səslənir : öykə, evkə, öykən	öpkə nızbanı : övkə nızvanı hirs təpisi (qızığı) öpkə biliq : öfkə, hirs. öpkəsin : hirsin, qızığın. övkə könqül öritmeyük : öfkə duyğularını qabartmıyaq (urucmıyaq, arzamıyaq). terk öpkəçi : tez hirslenen. (o cicikli adam) menim fadlimka övkəlik turur . o cicikli adam mənim yumuşaklığımdan (ağırlığımdan, mətanətimdən qızır.) oğlı oğinte₁ kanğınta₂ öpkələpən bir oğul, anasına ₁ , atasına ₂ qızırkən. yerkə₁ tenqrikə₂ yerinür₃ övkileyür . yerə ₁ göyə ₂ deyindir ₃ qızır.
öpsemek	öpüşmək	menğ ani öpsedim : mən onla öpüşdüm er kızın öpsedi :ər kızın öpdü
öpüldi	içildi	süt öpüldi : süt içildi.
öpüm	opum , hopum, içim	bir öpüm₁ mün₂ : bir içim (hopum) ₁ sup ₂
öpün	höpürtmək, aşırmaq, yemək, udmaq, içmək öpünür. öpürmək (öpürür)	kaltı₁ arslan öküzüq böri koyunka öpünü₂ kelirçe₃ (bir) öküz, qurd, qoyunu yeməyə gələn (bir) arslan kimi ₁ gələn (gəlmiş) ₃ . ol manqa mün₁ öpürdi₂ : o mənə sup ₁ içirdi ₂ bu er ol süt öpürqen : bu kişi çok süt

		<p>içəndi. menğ anğar suv öprtütüm: mən ona su içirtdim münğ öprüldü: sup içildi.</p>
öpüş	maçı	<p>öpişti kuçuştı öpüşdü qucaqlaşdı. ol mening birle öpüşdi o mən ilən öpüşdü.</p>
örünmek	qalxmaq, qoğzanmaq	<p>er siki öründi₁: ər (in) siki qalxdı₁</p>
ötenç	ötünç, ütünç, ötiniş, ödünç, ödeniş, borc < ötenmek, ödenmek, ötek, ötüq	<p>men anğar₁ yarmak₂ ötünç₃ berdim mən ona₁ pul₂ borc₃ verdim. ödünç₁ almaq: borc₁ almaq.</p>
ötindiler	təqdim etdilər	<p>yüklerin açtılar ertütün açuğun ötindiler yüklerin açtılar olduğu sunuların (hidyələri hüdülədilər (arnadılar)</p>
ötleme	ütləmək. ötüq vermək, öyüd vermək, demək, söyləmək	<p>inime₁ oğlume ança₂ ötledim: <u>kiçik qardaşıma</u>₁ <u>oğluma</u> oqqədər₂ dedim ol kamağ₁ bodunka₂ edqu₃ kılınç₄ kılmakka turkaru₆ ötleyür₇ tavratur₈ katiğlanturur₉ o (xan) hamı₁ eli₃ iyi₃ iş (əməl, təprəniş, davranış)₄ qılmağa₅ dəvamlı (dönüxsüz)₆ çağırır₇, qızdırır₈ (hazırladır), bərkitir (uğurlayır)₉. biz kendüke₁ edqüke₂ ötleyürbiz₃ biz onu₁ yaxcılığ (yaxcı etməğə)₂ çağırırıq₃. yumşak savın₁ ötleyü₂ eriqleyu₃ yumşaq sözlər₁ deyip₂ yola gətirmək (yumşatmaq, ərişə çatdırmaq)₃ sanğa ötlər: sənə söylər, diyər (sənə söylüyür) meni ötleqil: söylə mənə, öyütlə mənə</p>
ötmək	oxumaq, səs çıxarmaq, pıçıldamaq	<p>tatlığ₁ öter sanduvaç₂: şirincə₁ ötür bülbüllər₂ ünün₁ ötti₂ keklik: səsin (avazın)₁ çıxardı₂ kəklik.</p>
ötmək	keçmək (bir yerdən), girmək (içəri), girib çıkmmaq (bir şey bir yerə),	<p>taka₁ artukrak bilqileri ötmüş ol dahı₁ artıq₂ elimləri₃ ötüb keçmiş o (elimlər öyrənmiş; oxumuş; bitirmiş, elimlərdən yuxarı bir aləmə keçmiş)</p>

	(bir şeyi) boşuqlamaq, başışlamaq, boş vermək, (bir şeydən)vaz keçmək. ölmək, (bir yerə) irmək; çatmaq, ünqmək: irəliləmək	siyuşin₁ nomta₂ ötmış ol: 'hinayana" kitabın oxuyub bitirmış ol? sav söv ötmeyükçe: söz sav xəbər ətər gəlməyincə. ötmışiq yedeçiler: əriş (ip sap) yiyənlər tın₁ buzğak₂ ötür₃: nəfəs (i) ₁ pozuq (qıssa, soyuq) ₂ keçir ₃ . kan₁ ötüp₂ edqü bolur₃: qan ₁ keçip ₂ (axıb, süzüb) iyiləşir ₃ karın ötməz₂, isiqlik₃: qarın işləməməyi (yibusət) ₂ və qızdırma ₃ karın ötməsər: qarın işləməsə (keçməsə) ok keyikten ötti: ox ovu dəldi keçdi tağığ öter: dağı (dəlib) keçər süsi₁ kalın kim öter₂: qoşunu ₁ qalın kim keçə bilər ₂ balta daxi ötmedi: balta daha kəsmədi
ötmışiq	əriş (ip sap)	ötmışiq yedeçiler: əriş (ip sap) yiyənlər
övünc	>avinçu	
öyünc	>avinçu	
öyünmək	> avınmaq	
sakınc	oyu, uku, fikir.	təv kür₁ yavlak₂ sakınc₃: hogqa ₁ yava (pis) ₂ oyu (fikir) ₃
sakınmaq	düşünmək, planlaşdırmaq, fikirləşmək	yelvikip ağukup öltürqeli sakınsar : büyləyib (cadu edib, üfələyib, ovsunlayıb) ₁ ağulayib (zəhirləyib) ₂ öldürməyi ₃ düşünsə ₄
sanduvaç	bülbüllər	tatlığ₁ öter sanduvaç₂: şirincə ₁ ötür bülbüllər ₂
sarı	< sinqar, sinqarı, tərəf, yön	tört sarı: dörd bucaq (tərəf, yön). (dört əsli cəhət) tört sarıka: dörd yönə tañ sarıka: doğuya sarı tün sarıka: batıya sarı
saya	aram, ara edici	
sen	(seni, sening, sana, sanğa, seningdin, sendin, sende)	ölteçi sen: öləsi sən (öləcəksən) senği tavğaçıq₁ ölürtəçi₂: səni çinlilər ₁ öldürəcək ₂ ben senğe ne ayayın: mən sənə nə aytım (deyim) ay sen varukdad oğlı sening

		<p>ayğanğ₁ ançağ ol: ay səni varukdad (?) oğlu, sənin söylədiyini₁ ancak o</p> <p>örtənqey sen: yanacaqşan sən</p> <p>seni okuyur₁ men:səni çağırır₁ mən (mən səni çağırıram₁)</p> <p>ölmeçi₂ yitmeçi₃ sen₁: sən₁ ölməyəcəksən₂ itmiyəcəksən₃</p> <p>sen neçik ozdunğ: sən necür üzdün (qurtuldun, uzaqlaşdın)</p> <p>seni tek: sənə tay.</p> <p>seni birle: səninlə.</p>
sevinmək	> avınmaq	
sevmək	> avınmaq	
sığarmaq	sığa sığa içərmək, dışarmaq	
sığın	cüyür, maral, keyik, siğir, ceyran	
siğir	sığın, cüyür, maral, keyik, ceyran	
sığnaq	pənahqah, sıncaq	
sıgtamaq	çıgtamaq	
sın	şin. qəbir, kişi boyuna (sınına) tikilmiş orun (yer), qazıq, abidə. qab, boy, kündə, biçik. heykəl, qalib	<p><u>sının bodun kırtışın:</u> qabı boyu <u>biçimi</u></p> <p>bu beş yaruk tenqri <u>sınları:</u> bu beş yarık-tanrı (ışıq-tanrı) <u>boyları</u>. <u>bodluğ sınılıq kişi:</u> <u>boylu boslu;</u> <u>boylu buxunlu</u> kişi. <u>sının sıslatur:</u> <u>boyun;</u> <u>qövdəsin</u> şişirdir <u>sının sünğüküm:</u> <u>ətim (canım)</u> sümüyüm. ölüğ₁, kişi üçün sın₂ orun₃: ölmüş₁ kişi üçün qəbir₂ yer₃.</p>
siğ	vız vız, zir zir səsi> siğek: milçək sinqlemek	<p>kulakım siğ etti: qulağım zingildədi, zəh çaldı. kömiçe (köminçe)₁ siğ etti: mığmığa₁ vızıldadı.</p>
sınğar	bir, biriylə, ikidən biriylə, ikidən biri, sarı, yan, yön. bir şeyə sarı,	<p>sınğar₁ közlə₄: bir₁ gözle köptin₁ sınğar₂: çok₁ yana₂ alkundın₁ sınğar₂: hər₁sarı ((tərəfə)₂ onğ sınğar: sağ tərəf sınğar₁ köz birle₂ saklab₃: bir <u>gözlə₂</u> güdmək (baxmaq)₃ baylar₁ sınğar₂: bəylərə (zənginlərə)₁ sarı₂ kayudın₁ sınğar₂...antın sınğar: hər bir₁ yana₂ (ya ki: hər bir yanda)</p>

sınğar	kimi, tay, çilayın, dəsde, cürə, fəsil, sarı, tərəf, yön.	meninğ₁ sınğar₆₂ : mənim ₁ tayım ₂ kün batısıkdn sınğar : gün batasında (yaxı: gün batısından) bir sınğar : bir fəsil (dəsdə, cürə, bölük) ol₁ sınğarı₂ : ona ₁ çilayın, tay. benüm₁ sınğarı₂ : mənə ₁ çilayın, tay.
sınğar	yarı	sınğarça artuk : yarıcı artıq (bir yarısı qədər artıq, genə bir bucuk) sınğar süsi : bir qol qoşun (qoşun iki qol olur: sağ qol, sol qol) sınğarı₁ bodun₂ içikti₃ elin ₂ yarısı ₁ sındı (dizə köçdü) ₃
sınğar	qırax, qırıq yan, uzaq, kəsik,	sınğardan₁ yori₂ : qırakdan ₁ yeri ₂ tusulmaz₁ kişiq₂ kıl₃ özündən sınğar₄ : yararsız ₁ kişini ₂ özündən qırak ₄ tut (qıl) ₃ (uzaq; qovuq; kəsik tutmaq) koptın₁ sınğar el uluşlarınğ kezdiniz₄ : çox qırak ₂ el yurtlar ₃ gəzdiniz ₄
singdür mek	> sinğmæk sığındırmaq, içəri çəkmək, içitmək, sığındırmaq	süciğ aşğ sindürdi : şarab (borı) aşı sındırdı ol anı evke singdürdi : o ₁ onu ₂ evə ₃ çəkdi, çəkdi.
sinği	sinğü . sinən, xoşa gələn, yatan, nuş, əsən, sağ, çağ, düzgün, gümrah, sağlam, çıxarlı,	bu aş ol sinği : bu aş o sinəndi (cana yatan, həzm olunan)
sinğimæk	> sinğmæk	
sinğmæk	sinğimæk, sinmæk . almaq, azalmaq (yatmaq), (səsdə) bəmləşmək (yoğulaşmaq), batmaq, oturmaq, bəyənmək, boyun olmaq, çəkilmək, dayanmaq, dözmək, ərmək, əzmək, girmək, gizlənmək, götürülmək, həll olmaq, içərmək,	aş siğer iken yemək sınından son (aş sınar iken, yeməyi sindirəndən sonra). aş sinğdi aş içərdi (sındı). suv yerke sinğdi : su yerə opuldu (girdi). söz könğülke sinğdi : söz könüle sındı (yatdı, işlədi, təsirlədi) ördek kamaşka sinğdi : ördək qamışlığa girdi yox oldu. bu yeqenleri₁ içinde sinğse erdi₂ : bu yeməkləri içində sındırsaydı (içində saxlasaydı, qaytarmasaydı) ₂ tapuğ sinğise : tapığ (baxım, xidmət,

	içilmək, inanmaq, köçmək, qanmaq, qazılmaq, qəbul olmaq, qərq olmaq, opulmaq, örtülmək, rahatlanmaq, solmaq, sözə baxmaq, tablamaq, təsdiqləmək, uyarmaq, uyuşmaq, yola gəlmək	iş, nökrlik, ibadət) bəyənilirsə. tapuğ sinmeğince tilek kim bulur: baxım qanılmayınca dilək kim tapar (sirvis, xidmət, iş yerin tapmayınca, yerində oturmayınca kim istəyinə çatar) bu aş ol sinği: bu aş o sinəndi (cana yatan, həzm olunan) süçig aşığ sinğdürdi: şarab (borı) aşı sindirdi
sinğü	> sinği	
sinğüt	sunut, sunuş, sovğat, vergi, töhvə (əvəzsiz sovğat)	bu at manğa siğüt berdi: bu atı mənə sunuş (sovğat) verdi.
sınqaq	sıgnak , penahqah.	
sinqləmək	sinq etmək, siniq atmaq, vızıldamaq, zırıldamaq.	kulakım siğ etti: qulağım zingildədi, zəh çaldı.
sınlağ	sinle < sın (qəbir) qəbristan,	
sinle	sınlağ < sın (qəbir) qəbristan	
sinmək	> sinğmək	
son	yaxcı təbiətli, yumşak; kövrək ürəkli	son kişi
songğ	uc, dal sonra, dalı beləliklə, bir kişinin törələri, balaları.	munda (mundın) songğ: bundan sonra. songğ₁ yoriyu₂ edqüke₃ teqir₄: sonralar irəlilərək ₂ iyiligə ₃ çatır,dəyir ₄) antın songğ: andın songğ, anda: ondan sonra. bu küntinq songğ: bu gündən sonra . sen mening songğda kel: sən mənim dalımda gəl. bu söz songğunda ayğıl₁ : bu sözün sonunda danış ₁ kamuğ abadannıñ xarab ol songğı hamı abadlığın sonu xarablıqdı (üryanlıqdı: viranlıqdı) sona koymaq şona (şonğa) koymaq: dalıya sonraya qoymaq. songğ uç: sonuç, nəticə dün songğı: tünün (gəcənin) sonu.
sonuç	< songğ uç: , nəticə	

sovğat	> siŋğüt	
sunuş	> siŋğüt	
sunut	> siŋğüt	
şənlən mək	> avinmaq	
şüprek	> oprak	
tağayati	dağ: dəyişik, dağışık	
takmaq	bağlamaq	er burunduk₁ butluka₂ takdı : ər burunduruc ₁ dəviyə ₂ (dəvenin burnuna) takdı.
taluy	böyük	buyanlığ₁ taluy₂ öqüz₃ akıtıp : ərdəmliqin (iyiligin, yararlığın, yaraşığın, bacarlığın) ₁ böyük ₂ çayın ₃ axıdıb (ərdəmlikdən böyük çay axıdıb)
tanığmaq	danmaq, rədd etmək	tört eliq tenğrilerde₁ tanığmalar₂ : dört xan tanrılığ ₁ danmaq ₂
tanukla maq	güvənləmək, şəhadət vermək	kertküçlük₁ könğlüğ₂ tanuklayur₃ : inanclı (doğru, çin, güvənc) ₁ ürək ₂ təsdiqlir ₃ (şəhadət vermək)
tanukluq	quvahi, şəhadət, təsdiq	tilimni₁ bezedi₂ tanukluk₃ bile₄ dilimi ₁ bəzədi ₂ şəhadət vermək ₃ quvəti ilə ₄ tanuqluq berür : tanıqlıq (şəhadət) verir senin barlukunğka tanukluk berür : sənin varlığıva tanıqlıq verir tanukluk sav : şəhadət sözü (şəhadət işi, şəhadət namə)
tapınzun	qulluq edin.	
tapuğ	baxım, xidmət, iş, ibadət, nökrəlik, oyun, yoldaşlıq, dəyərlilik, dəsgah, servis,	
tapuğla maq	həll etmək, rəfi ehtiyac etmək.	
tapuğlı	yararlı.	tapuğsuz : dəyərsiz
tavğaçıq	çinlilər	sənği tavğaçıq₁ ölürtəci₂ : səni çinlilər ₁ öldürəcəğ ₂
tavrak	itirax (çox tez, çox iti), tələsik	bu tağ tavrak₁ akın₂ akıtğan : bu dağ itirax (çox tez, çox iti) ₁ sel (su basını) ₂ axıdır
tavratmaq	qızdırmaq	
teqin	(vedana _{sanskrit} : sensation: şur, ehsas, hiss) duyğu, duyuş, anlam, sezmə, qavram, düşünüş, duyum, qanacaq, düşüncə, ağıl, anlaq	

teqinçsiz	dəyilməz, əl çatmaz	sekiz törlük teqinçsiz orunlarka eltdeçi səkkiz cürə (törə) dəyilməz (əl çatmaz) yerlərə göndərən
teqinmək	çatmaq, uzanmaq, örtmək, tutmaq, etgiləmək, genişləmək, çalışmaq, çabamaq, qorxmazlıq, ürəklənmək,	
teqir	< teqmek. deqer ^{ataman,} deqir , bölük ₉ , pay, dəğən, dəyən, dəğər, tutar, qiymət	
teqmek	çatmaq	song ₁ yoriyu ₂ edqüke ₃ teqir ₄ : sonralar irəlilərə ₂ iyiligə ₃ çatır ₄ (dəyir ₄)
tenğ	denq, danq, tanq , bərabər, əş, tay, yarı, heyvan üsdə vurulmuş yükün bir yarısı. burdan “yük” “bağlı” “paket” anlamı doğmuşdu dəyər, qiymət, baha ölçü, çək, çəki, dartı, san, say, ağırlıq, hörmət, uyğun, cür, nov', {...göre ₁ : küçi ₁ tenği ₂ tokıştı ₃ : gücünə ₁ göre ₁ (bərabər) ₂ döyüşdü ₃ }	bir ikintiqə ₁ tuşın ₂ tenqin ₃ körüp : biri birinə ₁ göre ₂ əşit ₃ bərabər ₃ görüp. bodunq tenqin bilir erti : elin sayın (sanın, ağırlığın, qiymətin, dəyər, hörmətin) bilirdi. bu borluk tenğince iki borluk : bu mövlük (şarablıq) bərabərincə iki mövlük (şarablıq). bu sözke tenğə : bu sözə bərbər (bu sözə dəyər küçi ₁ tenği ₂ tokıştı ₃ : gücünə ₁ göre ₁ (bərabər) ₂ döyüşdü ₃ . küçi ₁ tenqi ₂ tokıştı ₃ : gücü olduğuna ₂ toxuşdu (savaşdı) ₃ (gücünə göre; bərabər) ₂ sanğa tuş tenğqə : səninkicən, səninkinə tay. süli ₁ aşli kertqünçli ₃ üçeqü ₄ tenq ₅ kerke ₆ : qoşun ₁ yemək ₂ inanc ₃ , üçüdə ₄ dəng (bərabər) ₅ gərəklilik (zərurətdi) ₆ tenğ tuş : dəng döş: əş üş, bərabər yaxın, yoldaş, başdaş, yandaş tenğin tarazukın : əş (bərabər) tarazlı (ölçülü) tenğsizde : uyarsız, uyuqsuz, namünasib tenq ₁ ülüşlük ₂ : əş ₁ bölüşlü (paylaşım) ₂ törümüşte yok bil anğa ₂ tuş tenqə : yararışda ₁ (durmuşda _{türkmen}) yox bil ona ₂ dəngə döş (tay-tuş) . yağika ₁ teğmiş ₂ sü ₃ tenqi ₄ yeti binğ oğlan erti ₅ : yağıya (düşmana) ₁ atılan (həmlə edən) ₂ qoşun ₃ sayı ₄ yeddi min kişi iydi ₅

tenğeşmək		kengəşçi₁ kişilər tenğeşçi₂ bolur: məşvəətçi ₁ kişiler ölçülü ₂ olur (məntiqli ₂ , ağıllı ₂ , düzücü ₂ , dözümlü ₂ olur)
tenği	sayı	sü₁ tenği₂ yeti binğ oğlan erti₃: qoşun ₁ sayı ₂ yeddi min oğlan idi ₃
tenğiç	atmosfer, cəvv, hava, mühit	
tenğqer		bir nenğ₁ birke₂ tenğqerdi₃: iki şey eş (bərabər) oldu. yaxud: bir nəsnə₁ biriylə₂ dənqəşdi (bərabər ləşdi) ₃ .
tenğləmək	dənqəmək, bərabərləmək, ağır yüngül eləmək, çəkmək, tartmaq, tutuşdurmaq, taylamaq, əşləmək, ortalamaq. qoy götür eləmək. tarazlamaq	kamağ₁ suturlarığ₂ tenqlemək₃ atlığ₄ ülgü₅: hamı ₁ suturları ₂ dənqəşdirmək ₃ adlanan ₄ ülgü (qanun) ₅ bir nenğ₁ birke₂ tenğledi₃: iki şey eş (bərabər) oldu (bir nəsnə ₁ biriylə ₂ dənqəşdi (bərabər ləşdi) ₃ tenğləmedik₁ biçmas₂: ölçmədən ₁ biçməz ₂ sınamış₁ yağıç₂ kişi₃ tenğləmiş₄ on iki minğ er₅ sü₆ üküş₇ sü₈ temiş₉ dənənmiş (sınax görmüş, təcrübəli) ₁ qılavuz (jeneral, öndər) ₂ adam ₃ ortalamış (ölçmüş) ₄ demiş ₉ : “oniki min kişi (lik) ₅ qoşun ₆ ” böyük ₇ (bir) qoşun (du) ₈ (demiş) ₉ anğar₁ tenğlese₂: onunla ₁ tutuşdursa ₂ üküş tenğledi: çox ₁ qoy götür elədi
tenğliç	denğli, denlü	neçe tenğliç: nə gözəl, nə ulu, nə böyük, nə ali. manğa tenğlik₁ qısıç₂: mənə dənqək (dəng olan) ₁ bir arvad ₂ ança tenğliç: ona dənq (onca, ona tay) munça tenğliç: buna dənq (bunca, buna tay, buna eş) birle tenğliçler: bir birinə dəng olanlar, birlikdə dinc olanlar
tenqleşmək	denğneşmək, denkleşmək, denğleşmək, tenğleşmək,	bir nenğ₁ birke₂ tenğleşdi₃: iki şey eşleşdi (bərabər oldu, tarazlaşdı), yaxud bir nəsnə₁ biriylə₂ dənqəşdi (bərabərleşdi) ₃ .

	ortaklaşmaq, birgəliyə çatmaq, çalışmaq.	
tenqləşsiz	ülgülençsiz . ölçüsüz, aşırı, çalimsız	
ter	deyir, diyir	antağ ter : öylə deyir bu oğul ne ter : bu oğul nə diyir?
terkin	iti, yeyin	antağ terkin : öylə (çox) iti, yeyin
tetir	deyilir	ne üçün andak₁ tetir₂ : ne üçün öylə ₁ deyilir ₂
tev	<i>bax</i> > arviş: kələh. = tef = tev kür . çeviş	tev kür₁ yavlaq₂ sakınc₃ : <u>hoggqa₁</u> yava (pis) ₂ oyular (fikirlər) ₃
tevinmək	> uvunmaq	
tiğmaq	kortlamaq, əymək, qəddəmək, bükmək, xarablamaq.	ok başkın taş tiğdi₁ : oxun başın daş kortadı ₁ bulun₁ bolub₂ başı tiğdi₂ : qul (əsir, tutsaq) ₁ olub ₂ başı büküldü (əyildi) ₂ . eren₁ körüp başı tiğdi₂ : kişi ₁ görüb başın əkib ₂
tıkmaq	sıkmaq, soxmaq, təpmək, itələmək (itmək),	töpüsün₁ tonğtaru₂ tıkar₃ təpəsin ₁ döndərib ₂ təpər ₃
tiqir	tiqre, takır , tak tak səsi	
tınlığ	nəfəslı, dirik, diril, adamlar, canlı, canlılar	alku₁ tınlığ₂ oğlanınığ : tamam ₁ diriklərin (dirilərin, adamların, canlıların (men _{ingilis}) ₂ oğulları
tınlıklar	adamlar	amarı₁ tınlıklar₂ : bəzi ₁ adamlar ₂
titiq	şey şüy	oçaklık titiq : ocaq tikmək üçün gərəkli hər bir şey
tolulap	doldurub	xazine tolulap akıtğu kerek : xəzinə doldurub (açıb) axıtmaq gərək.
tolun	dolun	tolun ay : dolu ay (ay sözü düşərək “ tolun ” donmuş söz kimi “ tolun ay ” yerinə keçir. bədr _{ərəb}) tolun bolsa tolsa : ay dolulaşsa, dolu olsa qiyamatta körqit₁ tolun teq yüzi : qiyamətdə görsəd ₁ dolu (ay) kimi üzün.
ton	don, qabıq, üz, üst, üstlük, paltar.	
tonğtaru	döndərib tərsəsinə	töpüsün₁ tonğtaru₂ tıkar₃ : təpəsin ₁ döndərib ₂ təpər ₃
tosqun	olğun, kamil, saytal, canlı, cantaraq, cantıraq, gürbüz, yekə,	

	gövdəli, iri, boylu buxunlu, köklü, azman, qalın, şişman, buğur, yoğun, zorba,	
toz	Qan (ağacının) qabığı	
tökünmək	axmaq	tümen₁ sav₂ töküni₃ seni de boltı₄: saysız (minlərcə) ₁ söz ₂ axını ₃ sənədə tapdı ₄
törə	qanun	
törö	dəb, yazılmamış sanq	
tuğdur maq	tuğtudmaq, tutuşdur : tuğurturdi- tuğurtdı ıçürtdi- ıçürtdi ıçürmək- ıçürmək	tenğri oğul tuğturdi: tanrı uşaq doğuzdurdu
tulum	qurşaq, yaraq, üsdə taxılan silahlı geyim	er tulum mandı: ər qurşaqlandı
tulunğ	gircəh (gicgah),	
tumliğ	donluqdu (soyuqdu)	
turkaru₁	davamlı	turkaru₁ kınmaq₂ katıqlanmakka₃ (kaduklanmaq)₄ tükelliq₅ bolup₆ uluğ₇ Nirvaniğ bulmaq₈ bolur₉: davamlı ₁ istəməkdə (sevməkdə) ₂ arışmaqda (aramaqda, çəkiş bəkiş etməkdə) ₃ (qayğılanmaqda, məşğul olmaqda) ₄ təkmil ₅ olub (olandan sonra) ₆ ulu ₇ Nirvaniğa çatmaq ₈ olur ₉
tusulmaz	yararsız	tusulmaz₁ kişi₂ kıl₃ özündən sinqar₄ : yararsız ₁ kişini ₂ özündən qıra ₄ tut (qıl) ₃
tutsik	kontrol, qarama, yoxlama, qılavuz, dolandırış, dolansık,	el tutsik₁ yer ötüken₂ yış ermiş₃: el yoxlac (nəzarət) ₁ yeri ötüken ₂ meşəsiydi ₃ . benqü₁ el tuta₂ olurtaç₃ sen: həmşəli (əzəli) ₁ el qarayan (saxlayan, el xaqanı) ₂ olursan ₃ sən türk bodun₁ elledik₂ elin ıçqını₃ ıdmış, xaqanladuk₄ xaqanın yitirü ıdmış₅. türk xalqı ₁ düzətdiği (qurduğu) ₂ eli dağıtmış ₃ , xaqan etdiyi ₄ xaqanı itirmiş ₅ . elliq₁ bodun₂ ertim₃ elim amti₄

		<p>kani₅ kimke₆ eliq kazğanurmen₇: elli (şanlı, dövlətli, saltanatlı, elli günlü)₁ xalqım₂ varıymış₃, elim indi₄ hanı₅, kimə₆ elik (şan, dövlət, saltanat, el gün) qazanacağam₇ (hansı elə ellik qazandırmaq üçün döyüşəcəgəm)</p> <p>eliq₁ tutup₂ töröq₃ etmiş₄: eli tutup (elə₁ başçılıq edib₂) törə (sanq, qanun)₃ qoymuş₄</p> <p>eli₁ turmuş₂: eli (ölkəsi, varlığı)₁ dayanmış₂</p> <p>eliq₁ etmiş₂ men: eli (elə gərəkli şeyləri)₁ etdim₂ mən.</p> <p>el törü₁ yetilsin₂: el törəsi (sanğı, qanunu)₁ qılınsın (işə tutulsun)₂</p>
tükelliq	təkmil	tükelliq bolup: təkmil ₅ olub
tüqün	< tüq	ol tüqün tüqündi o düyün düyünlədi
tüqünük	tünğlük, tünük, çadırın damında olan tüstülük, baca düqnük: çadırın damı	tüqünüki ne teq: tünlüyü nə təhər (di)
tünek	tötök, tönök. (qaranlıq, tünlük, sıx yer) dusdax	bu dünya tünek₁ ol: bu dünya dustaqdı ₁
ubanmaq	> abinmaq	
uç	1. tanınmış bir şəhər. 2. dağ ağacı, bu ağacdan türklər yazmaq üçün qarındaş (qarandaş, qələm, çəlik, başqa şeylər düzəldərlər)	
uç	sınır, uc, son, dip, baş, ucundan: üçün, ötrü, dib	<p>adknanğ tiranğak uçına: ayakdan dirnağın ucuna (dək)</p> <p>biçek uçında: piçağ ucunda</p> <p>boyda ne uç var: boyda (eldə)nə uc (azlıq, qıtlıq, yetərsizlik) var.</p> <p>butaq uci: budağ başı</p> <p>orukunğuz uçin bulmadın ₁ yoluzun ucun tapmadan ₂ yoluzun sonuna çatmadan?</p> <p>til uci: dil ucunda.</p> <p>tuğ uçunda: tük ucucan</p> <p>uç el: qırak yer.</p> <p>uç eri: sınır adamı</p> <p>uçu bilen teqir: uclarından biriktir.</p> <p>uçu seleneke teqi çeriq etdi: selinka çayı ucuna dək qoşun (qol, çerik) atdı</p> <p>uçun tepretqil: ucun təpət</p>

		yer orun uç kıldığı: sınırlı yer bucaq.
uç	uçurmaq, atmaq, yıxmaq, ölmək (sayqılı deyişdə), yerinə gedmək, yox olmaq, solmaq, dağılmaq	(quş) uç a aztı: (quş)uçup azdı bu yılda ağa uçub: bu ildə böyük qardaşım öldü eçim xaqan uça bardı: əmim xaqan öldü er tını uçtı: ərin nəfəsi kesdi kanım xaqan uçdı: dədəm xaqan uçdu kuğu kuşu uçtı: qu quşu uçdu kül teqin uçdı: gül təkin öldü. ol anı attın uçurdu: o onu atdan yıxdı. ol kuş uçurdu: o quş uçutdu uç a aztı: uçup azdı uç a umatın: çün uçanmır uçuğma tınlığı arığ: uçan yaratılar. xaqan uçdı: şah öldü. uçğan yürüqen nengə: uçup yerişən şeylər. anınq kuti uçtı: onun şansı yatdı
uçar	quş - ₂ şalalə	(bir atda onun gözü olursa o at) yügüyür ₁ uçarıq ₂ yeter ₃ : o at şığırıb ₁ göydəki ₂ quşu göydə tutar ₃ (o quşa göydə çatar) uçarığ ₁ uçurmaz ₂ senin kuşların: sənin (ovçu) quşların quş ₁ <u>qoymaz</u> <u>uçmağa</u> ₂ .
uçlanmaq	itilmək\ uçlanur.	uçlandı neng: itilmiş nəsnə
uçukmaq	açılmaq, çözülmək	iş uçuktu: iş açıldı, sonuc verdi uçukmuş tünğeb : açılmış gecə. göğə ərişməqə burcu (?) uçukmuş göyə ərişmək üçün ulduzu (?) uçmuş.
ud	uy. öküz	(onlar) kentü ₁ sürüq ₂ uduğ ₃ koyanığ ₄ (öldürdülər) (onlar) öz ₁ sürülərinin ₂ öküz ₃ , qoyunun ₄ (öldürdülər) . yerin ₁ ud ₂ mayakı ₃ üze ₄ suvatıp: yerin ₁ üzünü ₄ öküz ₂ təzəyi ₃ ilə suvatıp amarı ₁ tınlıklar ₂ yunt ₃ ud ₄ çökar ₅ . bə'zi ₁ adamlar ₂ at ₃ öküz ₄ kəsər ₅ bir ud ₁ bir inqek ₂ : bir öküz ₁ bir inək ₂ . ud yıl: öküz ili. ud ₁ buzaqları ₂ köp ₃ : öküz ₁ danaları ₂ çox (du) ₃

udlatmaq	yollamaq (yollatmaq)	
udmaq	izləmək, uyqulamaq, curlamaq, uqurlamaq, təvafuq etmək	
udmalanmaq		er udmalandı: ərin çox nökeri işçisi varıdı
udu	< ud. uyu . pəs, belə, sonra, beləliklə, belə oldu, bu demək ki	eltiriş xaqan kazğanmasar₁ udu₂ ben özim₃ kazğanmasar. eltiriş xaqan qazanmazsa ₁ demək ₂ mən də₃ qazanmayacağam (eltirişin itirməsi mənim itirməyimdi o yoxdusa mən ola bimerəm\ eltiriş batsa, demək eldə batdı)
uğan	böyük	hər zaddan güclü olmaq, buna görəde allaha " uğan tenqri " deyilir (güclü allah).
uğurmaq	> avinmaq	
ujik	> üzək	
uksamaq	qanmaq istəmək	er sözüq₁ aksadı: kişi (deyilən)sözü ₁ qanmaq istədi.
ukturmaq	okturmaq, qandırmaq, açmaq, içaqlamaq. demək, öyrətmək, ötqürmək: keçirmək, qandırmaq,	adınağuka₁ biltirmedin ukturmadin₃: özgəsinə ₁ bildirmədən qandırmadan ₃ (öyrətmədən) ₃ ol aninğ süzin ukturdi: o mənə onun süzün qandırdı (anlatdı, ötqürdi, dedi) yayığ₁ dünya kılıkın₂ sanğa ukturur₃: akığ (yayıq, axıq, tutuksuz, sınırsız) ₁ dünya qılığın (xəsiyətin, sirrin) ₂ sənə açar (qandırır) ₃ .
ukuş	qanacaq, fikir, düşünmək, ağıl	ukuş₁ ol₂, sanğa₃ edqü₄ andlığ₅ adaş₆: o ₂ qanacaqlıdı ₁ , sənə ₃ iyi ₄ and ₅ yoldaşdı ₆
uluş	yurd, ölkə, topraq, bir xaqanın basırıq topraqı	balıkdın balıkka uluşdın uluşka eltin elke. şəhərdən şəhərə ölkədən ölkəyə eldən elə
umaq	uymaq, edə bilmək, qüclü olmaq, imkanlı olmaq.	kamşayu umatın: tərpenməyə imkansız. edqusi uyurı: onun yaxşı, bacarıqlı kişiləri. odsuz suvsuz kaltı uyırn necə mən otsuz suvsuz qala bilim? idisi umaz onun (sahibi) iyəsi (atın

		<p>yyəsi) onu (kontrol) edə bilməz adatu umaz onu xəterə salmaq olmaz. sözləyü umağay sözləməyi olmayacaq yok kim ol umasar şımnu küçinqə kapuğuşay bir zad yoxdur ki o edə bilməsin; əhrimənin gücü ilə o hər bir şey edə biləcək berü umadı verə bilmədi (berə (verə) olmadı). kılu usar əyəm qoşa bilsə (qıla bilsə (olsa) ertini evdiğəli uyur altınları yığa bilir. umataçı bolmaq > körğəli udaçı bolğay görə biləcək. tın alu umasar: nəfəs ala bilməsə (tın (nəfəs) alar olmasa). uçə umatın: çün uçanmır</p>
umatmaq	başarmaq	uçə umatın: çün uçanmır
unamadu klar	qəbul etmədilər	yeq₁ aliğ₂ buluşğalı₃ unamaduklar₄: iyi ₁ öğüd ₂ tapmayaraq ₃ qəbul etmədilər ₄
upekça	dinçlik, sakinlik	
usik	> üzək	
utunluk	qudurğanlık (quduzluq əti acılıq, yamanlıq, azğınlıq, sapqınlıq, biclik,	
Uu	uyğı, yuxu Udı : əsli “ud” olabiler	<p>Uda bastımıs biz onların uyğularından şaşırıdıq Usinta oduntı: uyğusundan oyandı Ularındın odğurup uyğularından oyanıp Ağır uunu uçursadım: ağır uyğunu uçursadım (uyğu< uyumaq) U teq uyğu tək, yuxu kimi kitərsə usı gedərsə uyğusu Usar əyəm, mümkünsə uğança bacardıqça yaxçı uğan bir bayat tam güclü bir allah usa olsa, mümkünsə.</p>

uvşak	uşak, uvak, ufak, oğuq, çiçik bir şey, adam, qırıq, dənə dənə	uvşak₁ kılınclıq₂ ikirçgü₃ köngüllüq₄ yalnuklarka₅ uşağ ₁ davranışlı ₂ iki ₃ könüllü ₄ adamlar ₅ uvşak₁ ısırsar₂ : dişləyib ₂ oğsa ₁ uşak kart₂ : cıqqılı şiş ₂ uşak nenğ : kiçik nəsnə uşak söz : uşak sözü. yevü₁ alsa₂ tişle₃ uşak tançula₄ yemək ₁ alsan (yesən) ₂ dişlə ₃ , kiçik tıncıktır (çeynə) ₄ uşak taş : cıncılı daş, çanqıl. uşak kıl : oğ, balacalat
uvşamaq	oğmaq uvşanmaq uvşatmaq uvatmaq (atmaq) otmaq \ ufatmaq uyşatmaq yumşatmaq yuvatmaq	uyşatmış altın tözi yeme teqsilmez oğulmuş (yumşalmış) altın tozu (özü, əsli)dəyişməz (altın oğulursada genə altın qalır) tılı sözdə yazsa₁ uşaur₂ dili dil (sözdə) çaşar ₁ diş sınar (oğar) ₂ .
uvtanmaq	utanmaq, uftanmaq ₇ , uvutlanmaq, uyalmaq	anınğ baxşışından bulit uvtanır. onun bəyliyindən bulut utanır (bəxşiş: boşquq _{qə} : boşuq _{qə})
uvul	uval. ufal. öğul, dağıl, xırdal, qırıl, əzil, uğul , bölün, cırıl, parçalan	uğulan nesne : uvulan nesne
uvunmaq	uvanmaq , ufanmaq, ovulmaq, tevinmək, döyülmək, qaşınmaq, sınmaq	ol özinqe etmek uvundi : o özünə çörək oğdu. ol eliğin uvundi : o əlini ova ova qaldı (naçar qalmaq, əli qoltuğunda qalmaq) uvunur iki ayasın : iki əlinin ayasın (ovucun) qaşayıır
uvuş	oğuş, oğmaq uvuşur \ uvuşmaq	uvuş etmek : çörək xırdası. ol manğa etmek uvuşdi : o mənə çörək oğdu
uvut	utanc, baş aşağlıq, həya, uğut, uyad, ut, ud, uvat, ovut, uvut, uvtan, uvutluq, qıç arası, pis yer, cinsi yer,	arıq uvutı yeq : yaxcı bir kişinin utancı yaxcıdı (bir danqazıncından) uvut berdi : utanc verdi. uvut için sürtsər : kişi orqanın içinə (yağ) sürtsə

	seksual yer	uvut yanında menq bolsa kişi orqanında manq (ləkə, xal, rahatsızlıq) tapılsa. uvut yanında: kişi orqanında. uyat yeri: utanc yeri
uvutğar	utandıran (uvutğarmaq, uvutğarur)	ol meni uvutğardı: o məni utandırdı.
uvutlan	utlan, udlan, uvtan, uyal	ər uvutlandı: ər utandı
uvutluğ	utlu	qamlar uluğu uvutluq boldı: büyüçülər (cadugərlər) böyüyü utandı uvutluq kişi: utancaq, başıaşağı kişi.
uvutsuz	utsuz, utancsız, hayasız	uvutsuz biliq sürüb: açık, utancsız ilişgi qurmaq uvutsuz işiq sürü umaz . açık ilişgi sürümək olmaz. evek erşə kıkı uvutsuz közi iti olursa kişinin qılığı (xəsiyəti) yırtıcı olursa gözi. uvutsuz kişidin: utanmaz adamdan! (uzaq dur).
uvutsuz luk	utanmazlıq	uvutsuzluk₁ erke₂ idi₃ tenqsiz₄ iq₅ utanmazlıq ₁ kişiyə ₂ iyi (kamil) ₃ dəngəsiz (taysız) aybd ₅ (xəstəlikdi)
uzuntonluğ	qadın	
üçləç	üç başlı; üç qollu ox	
üçlənmək	üçə bölünmək	üçlendi nenğ: şey üçə bölündi. iki kaz üçlendi: iki qaz (lar) üç oldu.
üjek	> üzək	
üjik	> üzək	
üjök	> üzək üjöklemek: açalamaq, hücciləmək, biçikləmək	bitiq₁ üjökledi₂: yazı ₁ hüccülədi ₂
üleşik	ölsik	
ülgülenç siz	tenqlessiz. ölçüsüz, aşırı, çalşimsız	
üpqük	üpüp, übük, hop hop. ibik: püyük, püpüş, tac, kəkil, uc, baş.	kara üpqük üpqük kuşunğ sünqükin (sümüyü) übük kuşi
üpləşmək	dalaşmaq, taraşmaq	bodun (bir) ekindi tavarın üpləşdi: el bir birnin malın dalaşdı, dağıtdı
ütmək	tüklü şeyləri oda tutub; qovsalayıb,	ol başğ ütti: o başı ütdi

	tükün ayırmaq	
üzək	üjek, üzük, üzik, üjik, usik, ujik: biçik, bölük, hıca (< aç), hərfl, alfabet, səs, silab. üjüklemeq: açalamaq, hüccilemæk, biçiklêmæk	bir üjek: bir səs, biçik üjek boşğurğalu berirler: biçik öyrätimi verirler bu ne ujik ol: bu nê hêrfdi. o sözning uşuğu: o sözün açısı (ispeli). bitiq₁ üjükle₂: yazı ₁ hüccülê ₂ .
üzik	> üzək. üzük	
yavlaq	yava	tev kür₁ yavlaq₂ sakınc₃: hoqqa ₁ yava (pis) ₂ oyular (fikirlêr) ₃
yayığ	akığ, yayıq, axıq, tutuksuz, sınıq	yayığ₁ dünya kılıkını₂ sanğa ukturur₃ akığ (yayıq, axıq, tutuksuz, sınıq) ₁ dünya qılığın (xêsiyetin, sirrin) ₂ sênê açar (qandırır) ₃ .
yek	şeytan	yek antağ ölti: şeytan öylê öldü
yelvikmek	ovsunlamaq, büyümeq, arvişmaq, arkışmaq, arvaşmaq, büyülemeq, cadu edmek, üfülemeq.	yelvikip ağukup öltürqeli sakınsar: büyüleyib (cadu edib, üfüleyib) ₁ ağulayıb (zêhirleyib) ₂ öldürmêyi ₃ düşünse ₄ ödsüz ölüm yelvikmek ağumek: zamansız (sezilmêz, birdên, vaxsız) ölüm: (ya) büyüyle (ovsunla) (yada) ağıyla (olur).
yeme	yenê	
yenik	yenğil, yeni, yeqnik, yeynik, yeqni, yeyni. yüngül, qolay, rahat, ucuz (uçuz)	er ağır tişi yenik bolur: êr ağır, dişi yüngül olur. (suç, yazğa, günah) yenik bolur: yüngül olur utunluk₁ eveqlik₂ yenik kurğuluk : qudurğanlık (quduzluq) ₁ têlêsmêk ₂ , yüngül duruş (davranış) rêftar. ağırlık yeniklik bar: ağırlıq yüngüllük var
yetilmek	işê bağlanmaq, icra olmaq	el törü yetilsün: el qanunu (istêyi, dêbi) işê bağlansın (icra olsun)
yıdığ	püsür, pox püsür, pis iy, pis qoxu, çürüntü iy.	ölüq kergeksiz₂ yıdığ₃ etöz₄: ölü ₁ yararsız (gêrêksiz, faydasız) ₂ iyreñc ₃ gövdê ₄ ölüqdin₁ tiriqke₂ kumaru₃ söz ol: ölüdên ₁ diriyê ₂ sovxa (lıq) ₃ söz o ölüq₁ barğu₂ tiriq₃ barqu:

		cansız ₁ soyğun ₂ canlı ₃ soyğun
yıprak	> oprak	
yoriyu	irəlilərək	
yulak	bulaq	akturur közüm yulak: axıtır gözüm bulaq (gözüm bulaq tək yaş tökür).